

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างหนึ่งของเมือง คือ การเจริญเติบโตหรือการขยายตัวของเมืองในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เติบโตขึ้นมากกว่าในอดีตและการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกรวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เมืองต่าง ๆ นั้นมีการเจริญเติบโตมากขึ้น ซึ่งจะมากจะน้อยแล้วแต่ความเป็นศูนย์กลางของแต่ละเมือง การเจริญเติบโตนี้มีความสัมพันธ์กับจำนวนประชากรที่อาศัยในเมืองหรือทำงานในเมืองที่เพิ่มมากขึ้นด้วย ยิ่งเมืองที่มีการเจริญเติบโตนั้นมีขนาดใหญ่มากเพียงใด กิจกรรมต่าง ๆ ในเมืองก็就会有ความหลากหลายและสลับซับซ้อนมากขึ้นกิจกรรมต่าง ๆ ที่พบในเมืองขนาดใหญ่หรือเมืองที่เป็นศูนย์กลางมีหลายประเภท เช่น การค้าปลีก การค้าส่ง การเงิน โรงแรม การแพทย์ กีฬา บันเทิง การศึกษา ตลอดจนที่อยู่อาศัย สำนักงาน คลังสินค้า อุตสาหกรรม เป็นต้น ในเมืองขนาดใหญ่ หรือเมืองท่องเที่ยว กิจกรรมส่วนมากที่พบเห็นในเขตเมืองจะเป็นธุรกิจการค้าและบริการประเภทต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ โดยธุรกิจการค้าบริการที่สำคัญและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมาคือ ธุรกิจสถานบันเทิง โดยธุรกิจประเภทนี้จัดว่าเป็นธุรกิจสำคัญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเมืองไทยเพราะประเทศไทยนั้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวถือเป็นรายได้หลักของประเทศไทย โดยมีรายได้สูงเป็นอันดับหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากการส่งออกสินค้าหลักที่สำคัญต่าง ๆ

สถานบันเทิง เป็นส่วนประกอบสำคัญของการท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวเองก็ต้องการหาความบันเทิงจากการท่องเที่ยว นอกเหนือจากการเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ หรือซื้อของที่ระลึก สถานบันเทิงเป็นสถานที่ให้ความบันเทิง และความผ่อนคลาย ไม่ว่าจะเป็นการนั่งพักผ่อน ฟังเพลง ร้องเพลง นั่งสนทนา เต้นรำ ชมภาพยนตร์ เป็นต้น ธุรกิจบันเทิงถือว่าเป็นตัวบ่งบอกได้ถึง การเจริญเติบโตของเมืองแต่ละเมืองได้หรือความเป็นเมืองท่องเที่ยว ยิ่งเมืองไหนมีการเจริญเติบโตมาก และเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวด้วยก็จะสามารถพบเห็นสถานบันเทิงได้ง่าย นอกจากนั้นเมืองที่เจริญมากก็จะเป็นศูนย์กลางในการเจริญเติบโตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ทำให้มีประชากรมาก และมีอัตราการจ้างงานมาก เป็นแรงดึงดูดให้คนเข้ามาอยู่อาศัย ท่องเที่ยว และประกอบอาชีพ ดังกล่าวแล้วข้างต้นว่าธุรกิจสถานบันเทิงนั้น เป็นธุรกิจที่รองรับกลุ่มเป้าหมายที่

หลากหลายทั้งนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ ยิ่งเป็นเมืองใหญ่ด้วยแล้วสถานบันเทิงก็จะมีหลากหลายประเภทเพื่อรองรับลูกค้าประชากรกลุ่มเป้าหมายที่มีมาก ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มประชากรผู้อยู่อาศัย กลุ่มวัยทำงานและกลุ่มนักเรียนนักศึกษา

สถานบันเทิงในเมืองสามารถจำแนกได้เป็น 6 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นสถานบันเทิงประเภทโรงภาพยนตร์ และโรงละคร กลุ่มที่สองเป็นสถานบันเทิงประเภทเป็นไนท์คลับและดิสโก้เทค กลุ่มที่สามเป็นสถานบันเทิงประเภทสถานอาบ อบ นวด กลุ่มที่สี่เป็นสถานบันเทิงประเภท คาราโอเกะ และคาเฟ่ กลุ่มที่ห้าเป็นสถานบันเทิงประเภทบาร์และภัตตาคาร หรือร้านอาหารที่จัดได้ว่าเป็นสถานบันเทิง โดยร้านอาหารที่จัดได้เป็นสถานบันเทิงนั้นพิจารณาได้จากทำเลที่ตั้ง การเน้นให้ความสำคัญบันเทิงทางด้านเสียงเพลงและสัดส่วนการขายเครื่องดื่มที่มีมากกว่าหรือเทียบเท่ากับการขายอาหาร และกลุ่มสุดท้ายเป็นสถานบันเทิงประเภทบาร์เบียร์ อะโกโก้ และคาบารेट์ ซึ่งสถานบันเทิงแต่ละประเภทที่กล่าวมานี้จะมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง อาจ会有ความเหมือนหรือความแตกต่างกันระหว่างสถานบันเทิงแต่ละประเภท ทั้งพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทำเลที่ตั้ง รูปแบบโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ ปัจจัยที่มีอิทธิพล ความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกับปัจจัยหรือกิจกรรมประเภทอื่น หรือจะเป็นความเหมาะสมของสถานบันเทิงประเภทต่าง ๆ ในด้านทำเลที่ตั้ง ซึ่งภายในเมืองใหญ่หนึ่งเมืองนั้น อาจจะมีสถานบันเทิงอยู่หลายประเภทและหลายแห่งก็ได้ แล้วแต่รูปแบบโครงสร้างลักษณะเฉพาะของแต่ละเมืองซึ่งแตกต่างกันออกไป เมื่อมีการเจริญเติบโตหรือมีการขยายตัวของเมืองเกิดขึ้นตามกาลเวลา เพราะการเพิ่มขึ้นของประชากรและการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้รูปแบบโครงสร้างของเมืองก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่าง ๆ ก็เปลี่ยนแปลง เมื่อเกิดการขยายตัวของเมือง เศรษฐกิจดีขึ้น ทำให้ส่งผลต่อการท่องเที่ยวของเมืองนั้นด้วย ธุรกิจสถานบันเทิงจึงต้องมีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา เช่น บทบาทหน้าที่เปลี่ยนแปลงไปมีจำนวนมากขึ้น ประเภทของบริการที่มีความหลากหลาย มีรูปแบบมากขึ้นเพื่อรองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มากขึ้นหรือมีการลดลงหรือการหดหายไป นอกจากนั้นในแต่ละช่วงเวลาสถานบันเทิงแต่ละประเภทอาจมีบางช่วงที่นักท่องเที่ยวนิยมและบางช่วงที่กิจการซบเซา

ทำเลที่ตั้งของสถานบันเทิงมีความสัมพันธ์และการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ ในเขตเมือง และมีผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบต่อธุรกิจผู้ประกอบการ ผู้ใช้บริการและประชาชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงรวมทั้งสภาพแวดล้อม เช่น เกิดทัศนะอุจาด มลภาวะทางเสียง เป็นต้น นั่นคือทำเลที่ตั้งของสถานบันเทิงบางแห่งอาจมีความไม่เหมาะสม แม้ว่าการจัดตั้งสถานบันเทิงเหล่านี้ ต่างก็มีพระราชบัญญัติในการจัดตั้ง คือพระราชบัญญัติการจัดตั้งสถานบริการและการจดทะเบียนเป็นกิจการประเภทขายอาหารและเครื่องดื่มซึ่งมีข้อห้ามต่าง ๆ ในด้านการจัดตั้งด้วย แต่อย่างไรก็ตาม

บันเทิงหลายแห่งที่มีการจดทะเบียนหรือจัดตั้งผิดไปจาก พ.ร.บ. สถานบริการและเสี่ยงต่อการเกิด
 อคติภัย ตัวอย่างเช่น อคติภัยที่เกิดในร้านซาดิก้าฝับในกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.
 2552

สถานบันเทิงในเขตเมืองเชียงใหม่ในช่วง 20 – 30 ปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงของ
 สถานบันเทิง ทั้งด้านจำนวนและประเภทที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง มีพัฒนาการมากที่สุดทั้งการขยายตัว
 และการหดหายไปในปัจจุบันตามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่าง ๆ ในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะเมืองที่เป็น
 ศูนย์กลางของภาคเหนือ และเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญอย่างเมืองเชียงใหม่ จากตารางที่ 1.1 ที่
 แสดงถึงยอดขายของธุรกิจบันเทิงเมืองเชียงใหม่

ตาราง 1.1 ยอดขายของธุรกิจบันเทิงของจังหวัดเชียงใหม่จากการท่องเที่ยว เปรียบเทียบระหว่างปี
 พ.ศ. 2539 – 2545

ปี พ.ศ.	ยอดขายจากผู้เยี่ยมชม ชาวต่างประเทศ		ยอดขายจากผู้เยี่ยมชม ชาวไทย		ยอดขาย จากการท่องเที่ยว รวม (ล้านบาท)
	นักท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยว	
	(ล้านบาท)	(ล้านบาท)	(ล้านบาท)	(ล้านบาท)	
2539	580.26	4.1	1,339.92	17.51	1,941.79
ร้อยละ	29.88	0.21	69	0.9	100
2540	606.23	4.55	1,334.36	17.84	1,962.98
ร้อยละ	30.88	0.23	67.98	0.91	100
2541	658.97	5.25	1,449.10	20.23	2,133.55
ร้อยละ	30.89	0.25	67.92	0.95	100
2542	1,561.52	8.96	2,136.85	29.17	3,736.50
ร้อยละ	41.79	0.24	57.19	0.78	100
2543	2,708.73	10.43	2,494.07	54.2	5,267.43
ร้อยละ	51.42	0.2	47.35	1.03	100
2544	2,900.72	13.57	2,248.70	53.45	5,216.44
ร้อยละ	55.61	0.26	43.11	1.02	100
2545	3,049.92	13.03	2,170.08	52.02	5,285.05
ร้อยละ	57.71	0.25	41.06	0.98	100

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

พบว่าธุรกิจประเภทนี้เป็นธุรกิจที่มีการขยายตัวมากที่สุด ธุรกิจหนึ่งเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและยังมีความสัมพันธ์กับคนในเมืองและรอบข้างอย่างมาก เมื่อเวลาผ่านไปจากอดีตสู่ปัจจุบันเกิดการขยายตัวของเมืองทำให้ประชากรเพิ่มมากขึ้นความต้องการก็เพิ่มขึ้นเกิดการอพยพจากนอกเมืองหรือเมืองอื่น ๆ เข้าสู่เมืองที่ใหญ่กว่า ไม่ว่าจะด้วยเรื่องที่อยู่อาศัย คุณภาพชีวิต การย้ายเข้ามาทำงานหรือเพื่อการศึกษา ทำให้เมืองนี้มีความหลากหลายขึ้นเกิดความเป็นศูนย์กลางด้านต่าง ๆ ทำให้ต้องมีสถานบันเทิงรองรับเพียงพอสำหรับ การพักผ่อน การผ่อนคลายจิตใจ ความบันเทิงเพื่อลดความตึงเครียดหรือปัญหาในเมืองใหญ่ ซึ่งการวิเคราะห์เชิงภูมิศาสตร์ธุรกิจสถานบันเทิงในเมืองเชียงใหม่ คาดว่าจะสามารถทำให้เข้าใจถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจสถานบันเทิงได้จากอดีตจนถึงปัจจุบันรวมถึงคาดการณ์ในอนาคตได้ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปแบบใด ทั้งทางด้านเชิงพื้นที่ และเชิงพฤติกรรม ซึ่งจะช่วยในการวางแผน ปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจสถานบันเทิงในเมืองเชียงใหม่ต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1. สถานบันเทิงของเมืองเชียงใหม่มีพัฒนาการในด้านประเภท จำนวน การขยายตัว ทำเลที่ตั้ง และขอบเขตบริการอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อทำเลที่ตั้ง ขนาด องค์กรประกอบ โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของสถานบันเทิงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงในด้านไหน และอย่างไรบ้าง และแนวโน้มในอนาคตเป็นอย่างไร
2. สถานบันเทิงมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมการใช้ที่ดินรอบข้างอย่างไร
3. พื้นที่เหมาะสมต่อการจัดตั้งธุรกิจสถานบันเทิงควรตั้งอยู่บริเวณใดของเมือง

1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา

1. ศึกษาพัฒนาการของสถานบันเทิงด้านทำเลที่ตั้ง ปัจจัยที่มีอิทธิพล องค์กรประกอบ โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสถานบันเทิงกับกิจกรรมการใช้ที่ดินรอบข้าง
3. ประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์วิเคราะห์หาทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมต่อการจัดตั้งธุรกิจสถานบันเทิง

1.4 สมมุติฐานการศึกษา

1. สถานบันเทิงประเภท โรงภาพยนตร์และโรงละคร ในระยะแรกจะกระจายตัวอยู่อย่างโดด ๆ มีความสัมพันธ์กับเขตการค้าปลีกในเขตธุรกิจการค้ากลางและเขตเมืองชั้นในต่อมาจนถึงปัจจุบันนั้นมีการขยายตัวและมีความสัมพันธ์กับเขตธุรกิจการค้ารอบนอก

2. สถานบันเทิงประเภท ในท์คลับและดิสโก้เธค คาราโอเกะ สถานอาบ อบ นวด พัฒนาขึ้นพร้อมกับการขยายตัวของชุมชนเมือง โดยมีความสัมพันธ์กับโรงแรมโดยระยะแรกจะอยู่ในเขตธุรกิจการค้ากลางต่อมาถึงปัจจุบันมีการขยายตัวออกมาทั่วเขตเมืองชั้นในซึ่งในเขตธุรกิจการค้ากลางนั้นหลงเหลือแต่เพียงสถานบันเทิงที่รองรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น

3. สถานบันเทิงประเภท บาร์และภัตตาคาร หรือร้านอาหารที่จัดได้ว่าเป็นสถานบันเทิงมีพัฒนาการมากในช่วงปีพ.ศ. 2543-2552 โดยจะกระจายอยู่ทั่วทั้งพื้นที่เมืองชั้นใน และเมืองชั้นนอกบริเวณถนนสายหลัก โดยจะอยู่รวมตัวกันเพื่อดึงดูดลูกค้าส่วนมากจะอยู่ใกล้กับสถานศึกษา

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

1. สถานบันเทิง หมายถึง สถานบันเทิงทั้งหมด 11 ประเภท ได้แก่ โรงภาพยนตร์ และโรงละคร ในท์คลับและดิสโก้เธค สถานอาบ อบ นวด คาราโอเกะ คาเฟ่ บาร์และภัตตาคาร ร้านอาหารที่จัดได้ว่าเป็นสถานบันเทิง โดยดูได้จาก มีดนตรีให้ความบันเทิงและห้ามบุคคลที่อายุต่ำกว่า 20 ปีใช้บริการ บาร์เบียร์ อาโกโก้ และคาบาเรต์

2. เมืองเชียงใหม่ หมายถึง บริเวณเมืองเชียงใหม่ทั้งหมดที่อยู่ภายในเขตถนนวงแหวนรอบเมืองเชียงใหม่รอบที่ 2 ได้แก่ เขตเทศบาลนครเชียงใหม่และนอกเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

3. เขตเมืองชั้นใน หมายถึง เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย 4 แขวง คือแขวงกาวิละ แขวงศรีวิชัย แขวงนครพิงค์ และแขวงเม็งราย

4. เขตเมืองชั้นนอก หมายถึง พื้นที่ที่อยู่ภายในเขตถนนวงแหวนรอบเมืองเชียงใหม่รอบที่ 2 แต่ไม่ได้อยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

1.6 ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วย 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 คือ การศึกษาถึงทำเลที่ตั้งของสถานบันเทิง พิจารณาถึงการกระจายตัว การกระจุกตัวของสถานบันเทิงประเภทต่าง ๆ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทำเลที่ตั้ง องค์ประกอบ รูปแบบ

โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยในการศึกษานี้จะไม่พิจารณาสถานบันเทิงที่ให้บริการทางเพศ เช่น ซ่อง นวดแผนโบราณแบบให้บริการทางเพศแอบแฝง เป็นต้น

ส่วนที่ 2 คือ การวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของสถานบันเทิงกับกิจกรรมการใช้ที่ดินรอบข้างว่าเป็นอย่างไร มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไร ศึกษาถึงผลกระทบด้านต่าง ๆ จากการขยายตัวหรือหดหายไปของสถานบันเทิง

ส่วนที่ 3 คือ การวิเคราะห์หาทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมแก่การจัดตั้งสถานบันเทิง โดยใช้ปัจจัยที่ได้จากการศึกษามาช่วยในการวิเคราะห์

2. ขอบเขตด้านเวลา

ช่วงเวลาที่ศึกษาประกอบด้วย 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2533 ช่วงปี พ.ศ. 2533-2542 และช่วงปี พ.ศ. 2543-2552 โดยสาเหตุที่แบ่งเวลาเป็นสามช่วง และห่างกัน 10 ปีจะทำให้เห็นความแตกต่างในการวิเคราะห์ได้ชัดเจน โดยในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2533 เป็นช่วงที่ธุรกิจสถานบันเทิงเป็นแบบสมัยเก่า ในช่วงปีพ.ศ. 2533-2542 เป็นช่วงที่ธุรกิจสถานบันเทิงในแบบสมัยเก่าเติบโต เช่น ดิสโก้เทค และไนต์คลับกำลังเป็นที่นิยมส่วนในช่วงปี พ.ศ. 2543-2552 เป็นช่วงที่ธุรกิจสถานบันเทิงมีการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบสมัยใหม่มากขึ้น มีการจัดตั้งสถานบันเทิงที่เกิดจากช่องโหว่ของ พ.ร.บ.สถานบริการทำให้เห็นธุรกิจสถานบันเทิงแบบสมัยใหม่ได้ทั่วไป ที่ไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนเป็นสถานบริการตาม พ.ร.บ.สถานบริการ แต่เพียงแค่จดทะเบียนกับกรมสรรพสามิตอย่างเดียวก็เปิดเป็นธุรกิจสถานบันเทิงได้แล้วโดยเฉพาะใน พ.ร.บ. สถานบริการฉบับแก้ไขปี พ.ศ. 2546 ได้มีการแยกร้านอาหารออกไปจาก พ.ร.บ.สถานบริการ คือ ไม่ต้องจดทะเบียนเป็นสถานบริการ แต่จดทะเบียนเป็นร้านอาหารแทนทำให้เกิดธุรกิจสถานบันเทิงที่จดทะเบียนในรูปแบบของร้านอาหารขึ้นมาโดยจะเปรียบเทียบพิจารณาการขยายตัวการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาที่จะศึกษา

1.7 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา คือ บริเวณเมืองเชียงใหม่ภายในขอบเขตถนนวงแหวนเมืองเชียงใหม่รอบที่สอง โดยจะแบ่งเป็น 2 เขต คือ เขตเมืองชั้นใน ได้แก่ เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และเขตเมืองชั้นนอก ได้แก่ เขตที่ไม่ใช่เทศบาลนครเชียงใหม่ (รูป 1.1) โดยมีขนาดพื้นที่ศึกษาทั้งหมด 91 ตารางกิโลเมตร เป็นเขตเมืองชั้นใน 40 ตารางกิโลเมตร และเขตเมืองชั้นนอก 51 ตารางกิโลเมตร

เขตเมืองชั้นในหรือเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ประกอบด้วย

- แขวงกาวิละ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ตำบลวัดเกต ตำบลท่าศาลา ตำบลหนองหอยบางส่วน ตำบลหนองป่าครั่งบางส่วนและตำบลฟ้าฮ่ามบางส่วน

- แขวงศรีวิชัย ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ ตำบลสุเทพบางส่วน ตำบลช้างเผือกบางส่วน ตำบลศรีภูมิบางส่วนและตำบลพระสิงห์บางส่วน
- แขวงนครพิงค์ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ ตำบลป่าตัน ตำบลช้างม้อย ตำบลศรีภูมิบางส่วน และตำบลช้างเผือกบางส่วน

เขตเมืองชั้นนอก ประกอบด้วย บางส่วนของตำบลในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่คือ ตำบลช้างเผือก ตำบลสุเทพ ตำบลป่าแดด ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลหนองป่าครั่ง ตำบลท่าศาลา ตำบลแม่เหียะ และตำบลสันผีเสื้อ บางส่วนของตำบลในเขตอำเภอสันทราย คือ ตำบลสันทรายน้อย และตำบลสันพระเนตร และบางส่วนของตำบลในอำเภอสารภีคือตำบลหนองผึ้ง ตำบลไชยสถานและตำบลท่าวังตาล

การศึกษานี้ได้เลือกเมืองเชียงใหม่เป็นพื้นที่ศึกษาเพราะเมืองเชียงใหม่ นั้นจัดว่าเป็นเมืองที่มีความเจริญเป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานครที่เป็นเมืองหลวงและเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของภาคเหนือทำให้เมืองเกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วอันเกิดจากการพัฒนาของเศรษฐกิจและสังคม ทำให้อาคารค้าและธุรกิจ สถานที่ราชการ อุตสาหกรรมรวมทั้งสาธารณูปโภคต่าง ๆ ก็ขยายตัวเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เชียงใหม่ยังจัดเป็นเมืองท่องเที่ยวและยังเป็นศูนย์กลางการศึกษาของภาคเหนือทำให้มีประชากรเพิ่มมากขึ้นเกิดจากการเป็นศูนย์กลางความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจและการศึกษาเป็นแรงดึงดูดประชากรให้ย้ายเข้ามาอาศัยเพื่อการศึกษาและเพื่อการประกอบอาชีพการที่ประชากรในเมืองเชียงใหม่ได้เพิ่มขึ้นประกอบกับการที่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ ส่งผลให้เกิดการลงทุนเกี่ยวกับธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยวจะพบได้ว่าช่วง 10 หรือ 20 ปีที่ผ่านมาธุรกิจที่พบว่ามีการขยายตัวมากคือ สถานบันเทิงเพราะธุรกิจเหล่านี้เป็นธุรกิจที่รองรับกับเมืองท่องเที่ยวอย่างเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเศรษฐกิจและความทันสมัยตามยุคโลกาภิวัตน์ทำให้เมืองเชียงใหม่กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อในประเทศไทยและต่างชาติ โดยความต้องการที่จะมาท่องเที่ยวในเมืองใหม่นั้นมีมากขึ้นทำให้สถานบันเทิงนี้เกิดการขยายตัว จากตาราง 1.2 พบว่ามีสถานบันเทิงที่จดทะเบียนตาม พ.ร.บ. สถานบริการในปีพ.ศ. 2551 ถึง 79 แห่งด้วยกัน โดยจำนวนสถานบันเทิงในตารางนี้ยังไม่รวมถึงประเภทบาร์และภัตตาคารหรือร้านอาหารที่จัดเป็นสถานบันเทิงอีกมากในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งบางประเภทยังมีการรวมตัวกันหรือกระจุกตัวกันบางประเภทก็อยู่แบบโดด ๆ หรือจะกระจุกตัวรวมกับสถานบันเทิงประเภทอื่น (รูป 1.2) ซึ่งสถานบันเทิงเป็นธุรกิจที่เจริญเติบโตมากในโครงสร้างของเมืองเชียงใหม่ โดยสถานบันเทิงที่มีการขยายตัวหรือเพิ่มมากขึ้นนั้น มีทั้งที่จัดตั้งมาก่อนแล้ว และที่เพิ่งจัดตั้งขึ้น

ตาราง 1.2 ประเภทและจำนวนสถานบันเทิงของเมืองเชียงใหม่ที่จดทะเบียนตาม พ.ร.บ. สถานบริการประจำปี พ.ศ. 2551

ลำดับ	ประเภท	จำนวน(แห่ง)	ร้อยละ
1	สถานบริการตามมาตรฐาน 3(1) คิสโก้เชค	4	5.07
2	สถานบริการตามมาตรฐาน 3(2) โรงน้ำชา	0	0
3	สถานบริการตามมาตรฐาน 3(3) อาบอบนวด	5	6.33
4	สถานบริการตามมาตรฐาน 3(4) ที่ ปรับปรุงแล้ว*	65	82.28
	4(ก) ไนต์คลับ	16	20.25
	4(ข) คาราโอเกะ	27	34.18
	4(ค) ผับและบาร์	22	27.85
5	สถานบริการตามมาตรฐาน 3(5) ร้านอาหารที่เปิดทำการหลัง 24.00 น.	5	6.33
	รวม	79	100

หมายเหตุ: *สถานบริการตามมาตรา 3(4) ปรับปรุงตัวเลข โดยการหักจำนวนร้านอาหารออกไป
ที่มา: ทะเบียนการอนุญาตให้ตั้งสถานบริการประจำปี 2551 จังหวัดเชียงใหม่

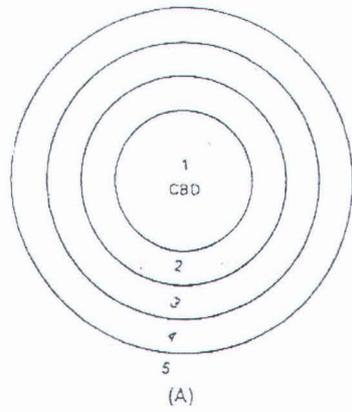
1.8 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการศึกษา

ในการศึกษานี้ได้ใช้แนวคิดและทฤษฎี 7 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างของเมือง แนวคิดของย่านธุรกิจการค้ากลาง แนวคิดโครงสร้างการค้าปลีก แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์กันของกิจกรรมในพื้นที่ แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกหรือกำหนดตำแหน่งที่ตั้งที่เหมาะสม ทฤษฎีแหล่งกลางและทฤษฎีการดึงดูดและเคลื่อนย้ายออกจากศูนย์กลาง

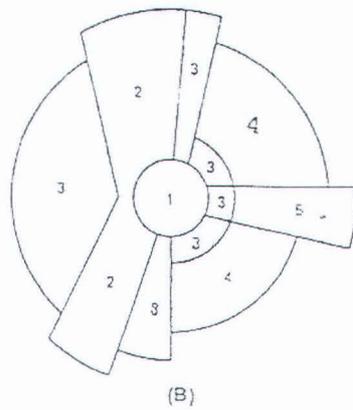
1.8.1 แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างของเมือง

แนวคิดนี้เป็นแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะรูปร่างทำเลที่ตั้งของเมืองโดยการเสนอออกมาในรูปของแบบจำลอง (Model) โดยแนวคิดเหล่านี้จะระบุถึงการเปลี่ยนแปลงลักษณะทำเลที่ตั้งของเมืองไปในทิศทางต่าง ๆ ตามแนวคิดและทฤษฎีของแต่ละคนซึ่งในแต่ละช่วงเวลานั้นมีความเปลี่ยนแปลงตลอด

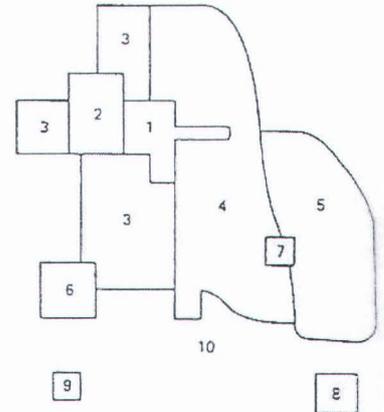
ปัจจุบันนี้พบว่าเมืองแต่ละเมืองนั้นล้วนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะใดก็ตามแต่ที่จะเห็นได้ชัดในการเปลี่ยนแปลงคือ ขนาดและรูปร่างของเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอาจจะมีรูปร่างแตกต่างกันไป เช่นในการศึกษาของ Burgess (1925) ซึ่งศึกษาเมือง Chicago พบว่าเมืองนั้นจะมีการขยายตัวออกจากศูนย์กลาง โดยมีการขยายตัวไปในทุกทิศทาง โดยจะแบ่งการขยายตัวออกเป็นชั้น ๆ ไปโดยแบ่งได้เป็น 5 ชั้น (รูป 1.3) โดยศูนย์กลางนั้นคือใจกลางเมืองซึ่งบริเวณรอบข้างของศูนย์กลางเมืองจะพบการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ เป็นรูปวงกลมขยายตัวเป็นชั้นออกไปซึ่งเรียกทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีรูปร่างวงแหวน (Concentric Zone Theory) ซึ่งในแต่ละชั้นของวงแหวนที่ขยายตัวออกไปจะพบกับการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ โดยวงแหวนรอบในสุดนั้นจะเป็นพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางของการค้าและการบริการ โดยธุรกิจสถาบันบันเทิงนั้นก็จัดว่าอยู่ในเขตใจกลางเมืองนี้เช่นกันเพราะเป็นพื้นที่ที่มีการคมนาคมสะดวกมีการเข้าถึงสูงโดยทฤษฎีนี้จะมีข้อจำกัดคือ จะต้องเป็นเมืองที่มีการขนส่งเพียงประเภทเดียวและมีพื้นที่รอบเมืองเป็นที่ราบเรียบมีย่านธุรกิจการค้ากลาง (CBD) แห่งเดียวซึ่งอยู่ใจกลางเมือง ในส่วนวงแหวนรอบนอกถัดออกไปอีกสี่ชั้นก็จะเป็นประเภทอุตสาหกรรมเบา ที่พักของคนงานหรือผู้อพยพเป็น โชนที่พักอาศัยของชนชั้นกลางและคนมีฐานะดีตามลำดับ ส่วนแนวคิดต่อมาที่สามารถนำมาอธิบายถึงย่านบันเทิงที่อยู่ในโครงสร้างของเมืองก็มีความคล้ายคลึงกับของ Burgess แต่จะเน้นให้ความสำคัญกับเส้นทางคมนาคมเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการขยายตัวของเมือง คือการขยายตัวของเมืองนั้นจะมีการขยายตัวออกไปตามลักษณะการคมนาคม ทั้งทางถนน ทางรถไฟ ทางเรือจึงทำให้เมืองหรือการใช้ที่ดินของเมืองนั้นจะขยายออกไปตามถนน แนวคิดนี้เรียก Axial Development Theory เสนอโดย Babcock (1932) และทฤษฎีรูปเสี้ยว (Sector Theory) นำเสนอโดย Hoyt (1939) (อ้างใน Hartshorn 1992) โดยจะคล้ายคลึงกันในรูปร่างของย่านธุรกิจการค้ากลางที่จะมีลักษณะรูปร่างเป็นวงกลมอยู่ศูนย์กลางของเมือง (รูป 1.3) โดยเมืองมีการขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคม แต่จะเป็นการแผ่ขยายในรูปเสี้ยวออกไป โดยแต่ละเสี้ยวที่ขยายออกไปจากก็จะเป็นรูปแบบการใช้ที่ดินเหมือนกัน โดยที่รูปแบบของการใช้ที่ดินนี้จะขึ้นอยู่กับราคาที่ดินและลักษณะทางกายภาพซึ่งย่านสถาบันบันเทิงนั้นจะอยู่รวมตัวกันโดยที่อาจจะอยู่ใจกลางเมืองหรืออยู่ตามโชนที่เป็นเสี้ยวขยายออกจากตัวเมืองออกไปหรือย่านบันเทิงอาจมีหลายย่านด้วยกัน ย่านแรกอาจอยู่ย่านใจกลางเมือง

(A)

(B)

(C)

- 1.ย่านธุรกิจการค้ากลาง CBD
- 2.เขตการค้าส่งและอุตสาหกรรมเบา
- 3.เขตที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีรายได้ต่ำ
- 4.เขตที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีรายได้ปานกลาง
- 5.เขตที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีรายได้สูง
- 6.เขตอุตสาหกรรมหนัก
- 7.เขตธุรกิจรอบนอก
- 8.เขตที่อยู่อาศัยชานเมือง
- 9.เขตอุตสาหกรรมชานเมือง
- 10.เขตผู้สัญจรเข้าไป-เย็นกลับ

รูป 1.3 โมเดลรูปวงแหวน(A) โมเดลรูปเสี้ยว (B) และโมเดลหลายศูนย์กลาง(C)

ที่มา: ดัดแปลงจาก C.D. Harris and E.L. Ullman, "The Nature of Cities." *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 242 (November 1945): 13.

แต่ก็ย่านบันเทิงนั้นสามารถไปอยู่ตามโซนอื่นๆ ที่ขยายออกไปได้ โดยได้มีการแบ่งโซนไว้ 5 โซนด้วยกันคือ โซนแรกเป็นเขตธุรกิจการค้าใจกลางเมืองมีรูปร่างเป็นวงกลมอยู่บริเวณศูนย์กลางเมือง โซนสองเป็นเขตการค้าส่งและอุตสาหกรรมเบา มีรูปร่างเป็นรูปสี่เหลี่ยมแผ่ขยายออกไปสองทางตรงกันข้ามกันจาก CBD โซนสามคือ เขตที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย มีรูปร่างเป็นครึ่งวงกลมอยู่ใกล้กับ CBD และเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าออกจาก CBD โซนสี่ คือ เขตของผู้มีรายได้ปานกลาง รูปร่างเป็นรูปสี่เหลี่ยมอยู่ระหว่างเขตผู้มีรายได้น้อยกับเขตผู้มีรายได้สูง โซนสุดท้ายจะเป็นเขตของผู้มีรายได้สูง รูปร่างเป็นรูปสี่เหลี่ยม พบในบริเวณด้านใดด้านหนึ่งของเมืองซึ่งจะอยู่ตรงข้ามกับด้านที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมของผู้มีรายได้น้อย

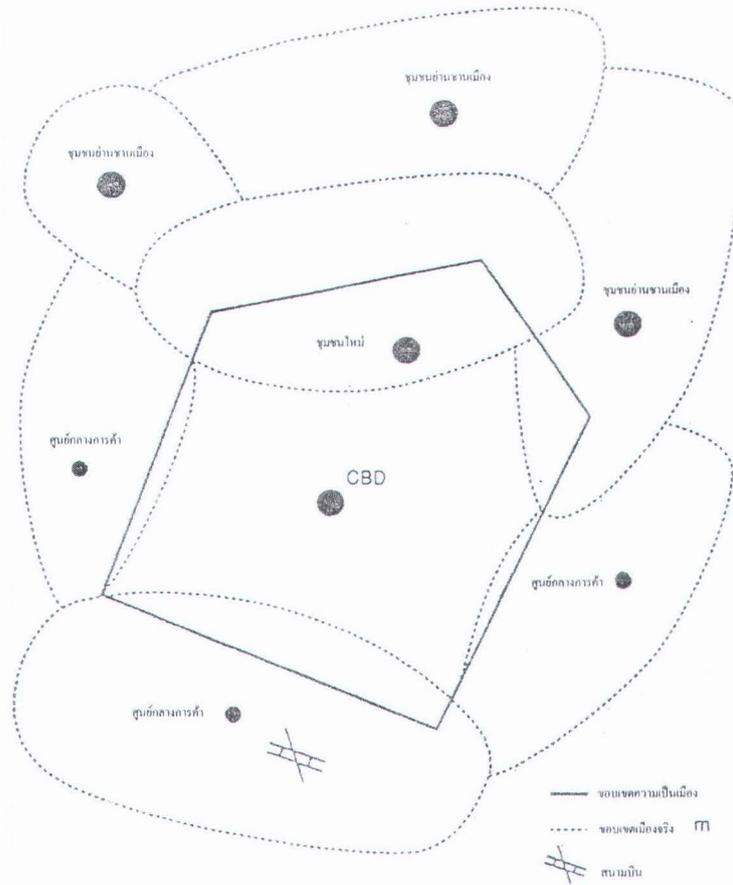
เมื่อมีการศึกษาหรือพัฒนาต่อมาทำให้พบว่า การเข้าถึงหรือเส้นทางคมนาคมนั้นเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของเมือง และรูปร่างของย่านธุรกิจการค้ากลางซึ่งการเข้าถึงนี้ทำให้เกิดความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ขึ้นมากมายในเมืองเพราะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินตามราคาที่ดินที่สูงตามการเข้าถึง เกิดความสัมพันธ์กันระหว่างกิจกรรมต่างๆ ในเมืองทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านบทบาทหน้าที่ของ CBD ซึ่งรวมถึงย่านสถานบันเทิงซึ่งต่างไปจากเดิมทำให้เกิดการพัฒนาแนวคิดและทฤษฎีขึ้นมาใหม่เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงเมืองได้ ซึ่งในปัจจุบันนี้โครงสร้างรูปวงแหวนและรูปสี่เหลี่ยมนี้ไม่สามารถนำไปใช้อธิบายโครงสร้างของเมืองสมัยใหม่ได้ เพราะมีการขยายตัวของเมืองที่มากขึ้นและรูปแบบการใช้ที่ดินที่สลับซับซ้อนจึงเกิดทฤษฎีใหม่ขึ้นคือ ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (Multiple Nuclei Theory)

ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง เสนอโดย Harris และ Ullman ในปี 1945 (รูป 1.3) โดยทฤษฎีนี้จะเน้นไปที่การกระจายตัวออกจากศูนย์กลางของกิจกรรมต่างๆ ไปสู่ส่วนต่างๆ ของเมือง โดยในทฤษฎีนี้ CBD มีทำเลที่ตั้งที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ศูนย์กลางของเมือง สามารถไปอยู่ในส่วนอื่น ๆ ของเมืองได้ แต่จะอยู่ใกล้กับเขตการค้าปลีก ส่วนด้านรูปร่างของ CBD นั้นจะมีรูปร่างที่ไม่แน่นอน โดยในทฤษฎีนี้การขยายตัวของเมืองจะเกิดรอบศูนย์กลางหลายศูนย์กลางไม่ได้ขยายตัวไปในแบบรูปวงแหวน หรือรูปสี่เหลี่ยม โดยศูนย์กลางการเจริญเติบโตอาจเป็น CBD หรือย่านการค้า ย่านอุตสาหกรรม หรือในรูปอื่น ๆ ก็ได้ ซึ่งย่านสถานบันเทิงจะกลายเป็นศูนย์กลางความเจริญเติบโตของเมืองได้เช่นกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดเป็นศูนย์กลางของการเจริญเติบโต โดยจำนวนศูนย์กลางนั้นขึ้นอยู่กับขนาดของเมือง บทบาทหน้าที่ของเมือง ลักษณะทำเลที่ตั้ง และประวัติความเป็นมาของเมือง โดยรูปแบบการใช้ที่ดินแบบหลายศูนย์กลางนี้มีอยู่ 10 เขต คือ เขต CBD มีลักษณะเป็นรูปหลายเหลี่ยม จะอยู่ใกล้กับเขตการค้าปลีก เขตที่สองคือ เขตขายส่งและอุตสาหกรรมเบา จะอยู่ใกล้กับเส้นทางรถไฟ เขตที่สามคือเขตที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยจะอยู่บริเวณสภาพแวดล้อมไม่ดี เขตที่สี่คือเขตที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ปานกลางจะอยู่ระหว่างเขตที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยกับที่อยู่

อาศัยผู้มีรายได้ต่ำ เขตที่ห้าคือเขตที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้สูง จะอยู่บริเวณที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี เขตที่หกคือเขตอุตสาหกรรมหนักจะอยู่บริเวณเขตชานเมือง เขตที่เจ็ดคือเขตธุรกิจรอบนอก จะอยู่ใกล้เขตที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้สูง เขตที่แปดคือเขตที่อยู่อาศัยชานเมือง จะอยู่ใกล้กับที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้สูงและปานกลาง เขตที่เก้าคือเขตอุตสาหกรรมชานเมืองและเขตสุดท้ายคือเขตของผู้สัญจรไปเข้า-เย็นกลับ ซึ่งตามเขตที่ได้แบ่งไว้นี้ ก็สามารถเกิดธุรกิจสถานบันเทิงได้ทั้งสิ้นแต่สถานบันเทิงสำหรับชาวต่างชาติหรือนักท่องเที่ยวอาจพบได้บริเวณเขต CBD หรือย่านธุรกิจการค้ากลาง ส่วนย่านอื่น ๆ นั้นก็เกิดธุรกิจสถานบันเทิงได้เช่นกัน เช่น เขตผู้มีรายได้น้อย และผู้มีรายได้ปานกลาง ก็อาจเกิดธุรกิจสถานบันเทิงได้แต่ลักษณะ องค์ประกอบ บทบาทหน้าที่ต่าง ๆ จะแตกต่างจากสถานบันเทิงซึ่งอยู่ในเขต CBD บางทีเขตอุตสาหกรรมก็พบสถานบันเทิงได้เช่นกัน เพื่อรองรับกับคนทำงานในพื้นที่

จากทฤษฎีที่ได้ศึกษาพบว่า แต่ละทฤษฎีนั้นสามารถนำมาอธิบายโครงสร้างของเมืองซึ่งสัมพันธ์กับธุรกิจสถานบันเทิงได้แตกต่างกันออกไป ทฤษฎีหลายศูนย์กลางนี้จะใช้อธิบายเมืองขนาดกลางและใหญ่ แต่การจะนำโมเดลหรือทฤษฎีเหล่านี้ไปอธิบายธุรกิจสถานบันเทิงแต่ละเมืองนั้นย่อมไม่สามารถอธิบายได้อย่างถูกต้องเพราะแต่ละเมืองนั้นล้วนมีลักษณะเฉพาะของแต่ละเมืองแตกต่างกันออกไป เพียงแต่ต้องมีการนำมาปรับแก้ไขตามสถานการณ์ โดยยังมีโมเดลที่ปรับแก้ไขตามการพัฒนาของเมืองที่ได้รับการยอมรับอีกหลายโมเดลหรือทฤษฎีด้วยกัน ซึ่งโมเดลเหล่านี้ล้วนปรับหรือเสนอในช่วงตอนปลายของศตวรรษที่ 20 ซึ่งทฤษฎีที่น่าสนใจจะกล่าวถึงนี้มีส่วนคล้ายกับทฤษฎีหลายศูนย์กลางคือ มีการเจริญเติบโตของเมืองในหลายศูนย์กลาง โดยแต่ละศูนย์กลางนั้นมีการขยายตัวเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีศูนย์กลางการค้าธุรกิจเป็นศูนย์กลางชุมชน มีขอบเขตบริการเป็นของตัวเอง แต่ว่ายังอยู่ในเขต CBD ของเมืองใหญ่ เหมือนกับชุมชนเมืองเหล่านั้นเป็นหลักยึดของแต่ละเขตและมีถนนวงแหวนเป็นตัวเชื่อมในการคมนาคม เรียกแนวคิดนี้ว่า โมเดลอาณาจักรชุมชนเมือง (Urban Realms Model) เสนอโดย Vance ปี 1964 และ 1977 (รูป 1.4) โดยโมเดลนี้สามารถอธิบายถึงความซับซ้อนของรูปแบบการใช้ที่ดินของเมือง และการคมนาคมได้ดีกว่าโมเดลอื่น ซึ่งในโมเดลนี้ได้กล่าวถึงศูนย์กลางการค้าธุรกิจในเขตชานเมือง ซึ่งเมื่อเกิดการพัฒนาหรือการขยายตัวออกไปในลักษณะนี้แล้ว ทำให้พบธุรกิจสถานบันเทิงเกิดขึ้นบริเวณรอบนอกเมืองได้ โดยทฤษฎีนี้จะสามารถนำมาอธิบายในการเปรียบเทียบระหว่างธุรกิจสถานบันเทิงในเขตเมืองชั้นนอกกับเขตเมืองชั้นในได้ โดยศูนย์กลางเหล่านั้นอาจจะมีทั้งห้างสรรพสินค้า สถานที่ราชการ ศูนย์กลางการศึกษา เป็นต้น

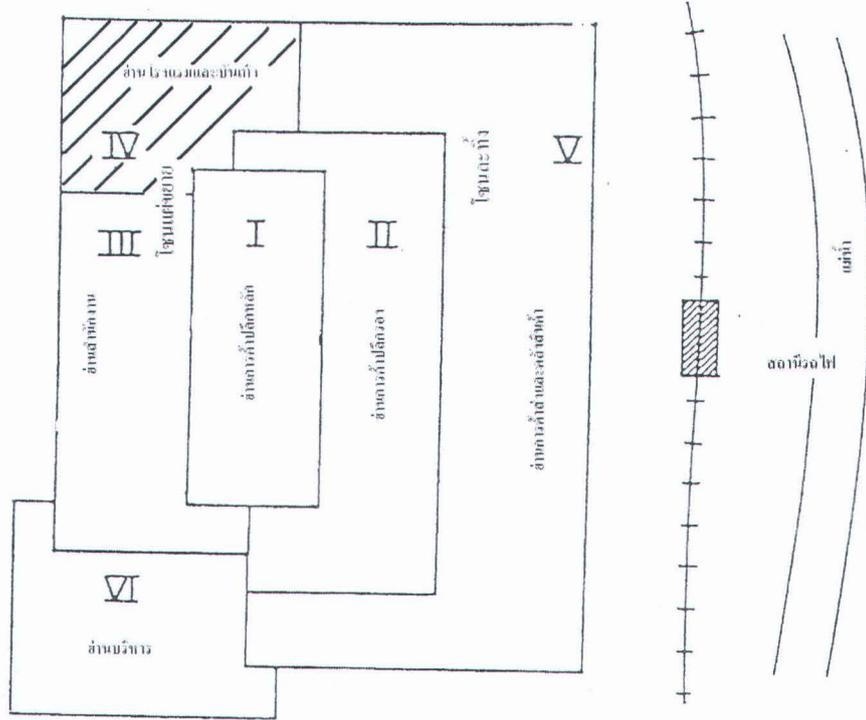
รูป 1.4 โมเดลอาณาจักรชุมชนเมือง

ที่มา: คัดแปลงจาก J.E. Vance, Jr., *Geography and Urban Evolution in the San Francisco Bay Area*. Berkeley: Institute of Government Studies, University of California, 1964.

1.8.2 แนวคิดย่านธุรกิจการค้ากลาง

Herbert and Thomas (1982) ได้เสนอแบบจำลองทางด้านแนวคิดของย่านธุรกิจการค้ากลาง (Conceptual Model of the CBD) โดยได้อธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างของ CBD ว่ามีการแบ่งแยก CBD ออกเป็น 6 ย่าน (รูป 1.5) ซึ่งได้มีการแบ่งย่านโรงแรมและบันเทิง (Hotel and Entertainment Zone) ออกมาอย่างชัดเจน ย่านนี้จะประกอบไปด้วยธุรกิจโรงแรมและสถานบันเทิงต่าง ๆ ทั้ง โรงแรม โรงละคร โรงภาพยนตร์ ภัตตาคาร ฯลฯ โดยจะพบอยู่ในด้านใดด้านหนึ่งของ CBD และจะติดต่อกับย่านอื่นอีก 4 ย่านคือย่านการค้าปลีกหลัก (Specialist Retail Zone) ที่เป็นศูนย์กลางของ CBD มีการเข้าถึงสะดวกที่สุด กิจกรรมต่างๆ คือ ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าลูกโซ่ขนาดใหญ่ และร้านค้าและบริการระดับสูงซึ่งมีเงินเพียงพอกับราคาที่ดินที่สูงในเขตนี้ ย่านที่สองคือย่านการค้าปลีกรอง (Secondary Retail Zone) เป็นย่านการค้าที่ขายสินค้าอันดับต่ำกว่าย่านการค้าปลีกหลักขายสินค้าให้คนบางกลุ่มในเขตใจกลางเมือง โดยจะพบด้านใดด้านหนึ่งของย่านการค้าปลีกหลักย่านที่สามคือย่านสำนักงานการค้า (Commercial Office Zone) ย่านนี้จะป็นสำนักงานต่าง ๆ ทั้งการเงิน การธนาคาร การท่องเที่ยว โดยย่านนี้จะพบอยู่ด้านใดด้านหนึ่งกับการค้าปลีกหลัก แต่จะตรงข้ามกับย่านการค้าปลีกรอง และย่านการค้าส่งและคลังสินค้า (Wholesale and Warehousing Zone) ย่านนี้จะตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี กิจกรรมต่าง ๆ ในย่านนี้คือ ธุรกิจค้าส่ง คลังสินค้า และอุตสาหกรรมขนาดเล็กหรืออุตสาหกรรมเบา โดยย่านนี้มักอยู่ติดกับย่านการค้าปลีกรองและในแนวคิดย่านธุรกิจการค้ากลางที่เกี่ยวกับโครงสร้างบทบาทหน้าที่ที่เสนอโดย Hartshorn (1992) ก็มีการแบ่งย่านธุรกิจการค้ากลางตามโครงสร้างบทบาทหน้าที่ (รูป 1.6) ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายย่านด้วยกัน โดยได้มีการกล่าวถึง ย่านสถานบันเทิงในเขตย่านธุรกิจการค้ากลางด้วย

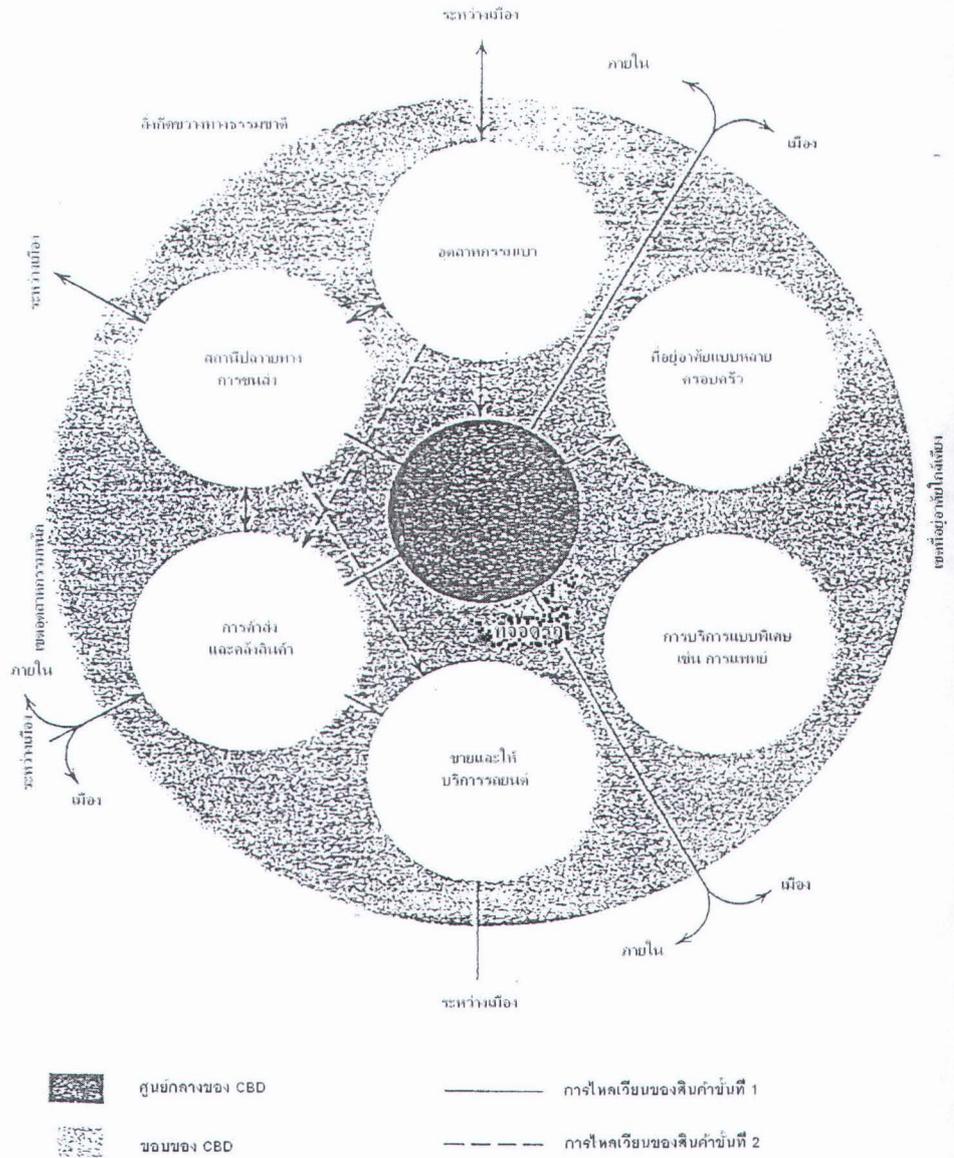
อีกแนวคิดหนึ่งที่สามารถนำมาช่วยวิเคราะห์ในการแบ่งเมืองชั้นนอกกับชั้นใน คือแนวคิดศูนย์กลาง-ขอบ (Core-Frame Concept) เสนอโดย Horwood and Boyce (1959) Horwood and Boyce ได้แบ่ง CBD ออกเป็น 2 ส่วน คือ บริเวณศูนย์กลาง และบริเวณขอบของ CBD (รูป 1.7) ซึ่งบริเวณศูนย์กลางนั้นจะเป็นการใช้ที่ดินแบบเข้มข้น มีทั้งร้านค้าปลีก โรงแรมชั้นหนึ่ง ธนาคาร สนาม สถานีราชการ สถานบริการและบันเทิงต่าง ๆ เป็นจุดที่มีการเข้าถึงได้ดีที่สุด การขยายตัวของเขตศูนย์กลางนี้จะเป็นการขยายตัวไปในทางคิงมากกว่าทางราบ แตกต่างกับบริเวณขอบ CBD เพราะบริเวณขอบนั้นรูปแบบการใช้ที่ดินจะไม่เข้มข้นเหมือนในเขตศูนย์กลาง กิจกรรมจะเป็นประเภทธุรกิจค้าส่ง โกดังสินค้า ร้านให้บริการด้านรถยนต์ โดยจะเป็นธุรกิจที่ต้องใช้พื้นที่กว้างขวางหรือธุรกิจบริการที่ไม่สามารถจ่ายค่าราคาที่ดินที่แพงในเขตศูนย์กลางได้ทั้งยังมีตึกที่สูงเพราะส่วนมากแล้วจะมีการขยายตัวไปในทางราบมากกว่าทางคิง

รูป 1.5 แบบจำลองทางด้านแนวความคิดของย่านธุรกิจการค้ากลาง

ที่มา: ดัดแปลงจาก D.T. Herbert and C.J. Thomas (1982). *Urban Geography: A First Approach*

(New York: Wiley, 1982), p.386.

รูป 1.7 แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์กลาง-ขอบ

ที่มา: คัดแปลงจาก E. Horwood and R. Boyce, *Studies of the Central Business District and Freeway Development*. (Seattle: University of Washington Press, 1959), p.21.

1.8.3 แนวคิดโครงสร้างการค้าปลีก

แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของโครงสร้างการค้าปลีกของ Berry (1963) (อ้างใน Hartshorn, 1992) มีสาระสำคัญว่าประเภทโครงสร้างการค้าปลีกแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ศูนย์กลางการค้าหรือศูนย์การค้า เขตการค้าแบบริบบิ้นหรือแบบแถบและเขตการค้าเฉพาะ โดยในการศึกษาของ Berry นั้นพบได้ว่าการค้าแบบริบบิ้นหรือแบบแถบจะประกอบไปด้วยธุรกิจการค้าและการบริการ นั้นรวมไปถึงธุรกิจสถานบันเทิงด้วย ซึ่งจะอยู่สองฟากถนนหรือทางหลวงเป็นแถบหรือแนวยาวโดยธุรกิจเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีทำเลที่ตั้งอยู่กลางใจเมือง แต่ทำเลที่ตั้งจะอยู่ที่การคมนาคมหรือถนน โดยจะคำนึงถึงการเข้าถึงเป็นหลัก ได้แบ่งออกได้ 4 ประเภทคือ แถบการค้าที่พบบนถนนการค้าดั้งเดิม (traditional shopping street ribbon) พบตามถนนสายสำคัญเป็นย่านที่มีมาแต่เดิม แถบการค้าที่พบตามสองฟากถนนที่พุ่งเป็นรัศมีออกจากเมือง (urban arterial ribbon) จะเป็นแถบการค้าที่มีร้านค้าตามสองฟากถนนรัศมีที่ออกจากตัวเมือง โดยระยะทางจะเป็นตัวกำหนดประเภทของการค้าและการบริการแถบการค้าในเขตชุมชนชานเมืองใหม่ (New suburban ribbon) จะพบในสองฟากถนนในบริเวณเขตชุมชนใหม่แถบชานเมืองและแถบการค้าที่พบสองข้างทางหลวง (highway-oriented ribbon) โดยจะพบสองฟากทางหลวงหรือถนนวงแหวน ในแถบการค้าแบบริบบิ้นหรือแบบแถบนี้จะประกอบไปด้วยทั้งธุรกิจการค้าและบริการอยู่ด้วยกันซึ่งแบบริบบิ้นหรือแบบแถบนี้สามารถพบธุรกิจสถานบันเทิงได้

เขตการค้าเฉพาะที่นำเสนอโดย Berry ประกอบด้วยธุรกิจประเภทเดียวกัน กระจุกหรือเกาะกลุ่ม ณ บริเวณใดบริเวณหนึ่งของเมือง เขตการค้าเฉพาะนี้ไม่มีรูปแบบหรือทำเลที่ตั้งที่แน่นอนตายตัว เช่น พบบริเวณสองฟากถนน ริมน้ำ บริเวณสี่แยก เป็นต้น โดยได้แบ่งไว้เป็น 6 ประเภท และใน 6 ประเภทนั้นมีเขตการค้าเฉพาะที่กล่าวถึงย่านธุรกิจสถานบันเทิง (entertainment districts) อยู่ด้วย โดยเริ่มแรกนั้นเขตการค้าประเภทนี้ ไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้าแต่ปัจจุบันนั้นมักจะมีการวางแผนไว้ก่อนเสมอ เขตการค้าเฉพาะต้องการทำเลที่ตั้งที่มีลักษณะเฉพาะและเพื่อต้องการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ เช่น เพื่อดึงดูดลูกค้า ลดค่าโฆษณา ฯลฯ ซึ่งร้านเหล่านี้ไม่ได้มีส่วนร่วมหรือมีความเกี่ยวข้องกันทางหน่วยธุรกิจแต่ก็มารวมตัวกันในบริเวณใกล้เคียงเพื่อเป็นการดึงดูดลูกค้าทำให้ลูกค้ามีทางเลือกในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการเลือกบริการสามารถเปรียบเทียบร้านแต่ละร้านในย่านเดียวกันได้ว่าแต่ละร้านนั้นมีจุดเด่น จุดด้อย ยังไง และเลือกบริการได้ตรงกับความต้องการของลูกค้า

1.8.4 แนวคิดความสัมพันธ์กันของกิจกรรมในพื้นที่

แนวคิดการเกี่ยวข้องเชื่อมโยงของกิจกรรมต่าง ๆ ใน CBD เสนอโดย Rennels (1956; อ้างใน Hartshorn, 1992) โดยจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่าง ๆ ในเขต CBD ว่ามีความสัมพันธ์กัน 4 รูปแบบ คือ การเชื่อมโยงแบบแข่งขันกัน (competitive linkage) การเชื่อมโยงแบบส่งเสริมกันและกัน (complementary linkage) การเชื่อมโยงกันในด้านใช้แหล่งบริการหรือสถานที่ร่วมกัน (commensal linkage) และการเชื่อมโยงในเชิงประกอบกัน (ancillary linkage)

แนวคิดนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของ ธุรกิจสถานบันเทิงกับกิจกรรมอื่น ๆ หรือจะเป็นเฉพาะธุรกิจสถานบันเทิงเองการเชื่อมโยงแบบแข่งขันกันนั้นจะมีความสัมพันธ์กันในด้านธุรกิจและการบริการในประเภทเดียวกันหรือคล้ายกันจะมีการแข่งขันกัน โดยร้านเหล่านี้จะอยู่รวมตัวกันเพื่อให้ลูกค้าสนใจ ดึงดูดลูกค้าเพื่อให้ได้ยอดขายหรือกำไรสูงสุด ซึ่งทำให้ลูกค้าสามารถเลือกร้านได้ตามความพอใจสามารถเปรียบเทียบคุณภาพหรือด้านต่าง ๆ ของสินค้าได้ ซึ่งร้านเหล่านี้จะไม่มีกรรวมกลุ่มเกี่ยวข้องกันเองหรือมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างหน่วยธุรกิจ ในส่วนของการเชื่อมโยงแบบส่งเสริมกันและกันจะเป็นความสัมพันธ์ในด้านธุรกิจและบริการที่ต่างประเภทกัน แต่มารวมตัวกันเพื่อสนับสนุนกิจกรรมซึ่งกันและกัน โดยจะมีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรงในหน่วยธุรกิจของร้านเหล่านี้ สำหรับการเชื่อมโยงกันในด้านใช้แหล่งบริการหรือสถานที่ร่วมกัน คือความสัมพันธ์กันในแบบกิจกรรมหลากหลายประเภทที่จะต้องสัมพันธ์กันในพื้นที่คือ มีการใช้พื้นที่หรือแหล่งบริการร่วมกัน โดยความสัมพันธ์แบบนี้จะไม่มีมีความเกี่ยวข้องกันหรือปฏิสัมพันธ์ในหน่วยธุรกิจ และการเชื่อมโยงแบบสุดท้ายคือ การเชื่อมโยงในเชิงประกอบกัน เป็นความสัมพันธ์กันของกิจกรรมหลายประเภท ที่มาอยู่รวมตัวกันอยู่ใกล้กับสถานที่หนึ่งเพื่อที่จะขายสินค้าหรือบริการให้กับผู้ทำงานในสถานที่นั้น โดยความสัมพันธ์แบบนี้จะมีความเกี่ยวข้องหรือปฏิสัมพันธ์กันระหว่างธุรกิจหลากหลายประเภทกับสถานที่หรือแหล่งจ้างงานนั้น

1.8.5 แนวคิดการเลือกหรือกำหนดตำแหน่งที่ตั้งที่เหมาะสม

การกำหนดทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมเพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีประโยชน์ร่วมกันรวมทั้งส่งผลกระทบต่อด้านลบน้อยที่สุดจำเป็นต้องมีการเลือกหรือกำหนดทำเลที่ตั้งขึ้นมา โดยข้อมูลที่จะช่วยนั้นมีทั้งข้อมูลทางแบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์และข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์เข้ามาช่วยประยุกต์ โดยแนวคิดที่เชื่อมโยงกันของ Quinn (1940) กับการเลือกทำเลที่ตั้งนี้คือ ทฤษฎีกำหนดตำแหน่งที่ตั้งของหน่วยเศรษฐกิจในเชิงภูมิศาสตร์ ได้ให้หลักการในการกำหนดที่ตั้งไว้ 4 ประการ คือ ประการแรกจะต้องตั้งอยู่ที่เสียค่าใช้จ่ายต่ำที่สุดและมีแนวโน้มที่จะกระจายอยู่ตลอดทั้งพื้นที่ ประการที่สองคือ ระยะทางต้องสั้นที่สุด โดยระยะทางจากที่ตั้งกับกิจกรรมรอบข้างต้องสั้นที่สุด อาจวัดด้วยการเดินเท้าหรือการเสียค่าใช้จ่ายในการเคลื่อนย้าย ประการที่สามคือ ตำแหน่งที่ตั้งใน

ย่านกลาง คือ ต้องเป็นบริเวณที่จัดอยู่ย่านกลางเมืองหรือมีการเข้าถึงที่สะดวก เช่น บริเวณตลาด ย่านชุมชน เขตศูนย์กลางธุรกิจหรือบริเวณสี่แยกและประการสุดท้ายคือ การได้รับประโยชน์สูงสุดในการเลือกตำแหน่งที่ตั้งจะเลือก ณ บริเวณพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในย่านกลางเพื่อได้รับประโยชน์สูงสุด

1.8.6 ทฤษฎีแหล่งกลาง (Central Place Theory)

ทฤษฎีแหล่งกลางของ Christaller (1933, และ Lösch, 1939; อ้างใน Hartshorn, 1992) อธิบายถึงกิจกรรมทางการค้าและการบริการในเขตเมืองใหญ่ในด้าน รูปแบบ ทำเลที่ตั้ง ขนาด รูปแบบการกระจาย และบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งพฤติกรรมของผู้บริโภคและผู้ประกอบการ แหล่งกลางนั้นหมายถึง แหล่งกลางที่เป็นชุมชนหรือศูนย์กลางการค้าและการบริการแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบเมืองหรือชุมชนนั้น ซึ่งแหล่งกลางนี้ก็ต่างมีขนาดและลำดับศักดิ์แตกต่างกันออกไป เมืองสองเมืองที่มีขนาดและประชากรเท่ากัน อาจจะมีความเป็นแหล่งกลางทางการค้าและบริการที่ไม่เท่ากันก็ได้ อาจมีลำดับศักดิ์ที่น้อยกว่า โดยบทบาทหน้าที่ของกิจกรรมการค้าและการบริการของแหล่งกลางในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง สามารถอธิบายได้ถึงระดับเทคโนโลยีและพฤติกรรมในขณะนั้นได้ แหล่งกลางที่มีขนาดใหญ่ขึ้นจะมีกิจกรรมการค้าและการบริการที่หลากหลายและมากกว่าแหล่งกลางที่มีขนาดเล็ก โดยสินค้าและบริการที่พบในแหล่งกลางนั้นมีตั้งแต่ ระดับต่ำไปจนถึงระดับสูง ระดับต่ำก็จะเป็นพวกของใช้ในชีวิตประจำวัน มีคนซื้ออยู่ประจำ หาซื้อได้ทั่วไป เช่น หนังสือพิมพ์ อาหาร ขนม ของชำต่าง ๆ ซึ่งสินค้าพวกนี้จะพบได้ในเมืองหรือชุมชนทุกขนาด โดยสินค้าระดับต่ำพวกนี้ก็จะมีการทรงตัวที่ต่ำด้วย คือปริมาณการขายที่ต่ำที่สุดที่จำเป็นสำหรับผู้ประกอบการมีขอบเขตการให้บริการที่แคบเพราะหาซื้อได้ทั่วไป ระดับสูงขึ้นมาหน่อยก็จะเป็นพวกที่ซื้อไม่บ่อย นานซื้อครั้ง เช่น รองเท้า เสื้อผ้า ผ้าห่ม ซึ่งสินค้าพวกนี้จะพบได้ในเมืองหรือชุมชนขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีระดับการทรงตัวที่สูงขึ้นมาหน่อย และขอบเขตการค้าและการบริการก็กว้างมากกว่าสินค้าระดับต่ำ ส่วนสินค้าอันดับสูงสุดก็คือ สินค้าราคาแพง มีการซื้อขายกันน้อย เช่น รถยนต์ เพชร ซึ่งสินค้าพวกนี้จะพบได้ในชุมชนหรือเมืองใหญ่เท่านั้น เพราะต้องการตลาดที่กว้างขวาง และต้องมีระดับการทรงตัวที่สูงด้วย

คุณลักษณะ โครงสร้างของแหล่งกลางคือ แหล่งกลางหรือเมืองขนาดใหญ่ที่สุดจะมีจำนวนน้อยที่สุดและจะอยู่ห่างกันมากที่สุดและจำนวนแหล่งกลางหรือเมืองขนาดรองลงไปจะมีเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยแหล่งกลางที่มีขนาดใหญ่ที่สุดจะมีขอบเขตการให้บริการที่กว้างที่สุด มีสินค้าตั้งแต่อันดับต่ำสุดถึงสูงสุด แหล่งกลางขนาดรองลงไปก็จะมีขอบเขตที่แคบลงตามลำดับและมีสินค้าอันดับต่ำลงไปจากแหล่งกลางหรือเมืองขนาดใหญ่ โดยแหล่งกลางขนาดใหญ่นี้มีความสัมพันธ์กับแหล่งกลางขนาดรองลงไป คือมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน คือ ความสัมพันธ์

แบบโครงข่าย ซึ่งขอบเขตการให้บริการนี้สัมพันธ์กับผู้บริโภคด้วย คือผู้บริโภคจะต้องเลือกไปซื้อสินค้าและบริการในเขตแหล่งกลางที่ใกล้ที่สุด ซึ่งจะทำให้แหล่งกลางแต่ละที่เหมือนมีเขตแบ่งขอบเขตการให้บริการซึ่งจะกว้าง หรือแคบแล้วแต่ลำดับศักดิ์ของแหล่งกลาง

1.8.7 ทฤษฎีการดึงดูดเข้าสู่ศูนย์กลาง และการเคลื่อนย้ายออกจากศูนย์กลาง

(Centripetal Drift Theory and Centrifugal Drift Theory)

ทฤษฎีการดึงดูดเข้าสู่ศูนย์กลาง และทฤษฎีการเคลื่อนย้ายออกจากศูนย์กลางนี้เสนอโดย Colby (1933; อ้างใน Bourne 1971) ทฤษฎีการดึงดูดเข้าสู่ศูนย์กลาง อธิบายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกดึงดูดเข้าสู่ศูนย์กลางซึ่งมาจากรอบนอก หรือว่าเป็นกิจกรรมที่คงอยู่ในเมืองหรือศูนย์กลางอยู่แล้ว โดยมีปัจจัยที่ดึงดูดอย่างแรกคือทำเลที่ตั้ง ยกตัวอย่างเช่น ทำเลที่ตั้งข้างแม่น้ำ ก็จะมีบรรยากาศที่ดีเป็นต้น ปัจจัยต่อมาเป็นความสะดวกสบาย หรือมีการเข้าถึงที่สูง เมื่อมีการเข้าถึงที่สูง ก็จะสามารถสร้างแรงดึงดูดให้กับปัจจัยต่าง ๆ ได้ โดยกิจกรรมการค้าการบริการส่วนมากในเขตเมืองหรือศูนย์กลางจะเป็นร้านที่มีชื่อเสียง คุ่มค่าในการลงทุนสำหรับราคาที่ดินที่สูงเมื่อเทียบกับกิจกรรมการค้าการบริการแบบอื่น ๆ โดยกิจกรรมการค้าหรือการบริการเหล่านี้ก็มักจะอยู่รวมตัวกันตามถนน โดยในถนนเส้นหนึ่งอาจพบกิจกรรมการค้าการบริการที่มีชื่อเสียง เช่น ร้านอาหาร ร้านเสื้อผ้า แฟชั่น บริการทางการแพทย์ เป็นต้น

ทฤษฎีเคลื่อนย้ายออกจากศูนย์กลาง เป็นทฤษฎีที่ตรงกันข้ามกับการดึงดูดเข้าสู่ศูนย์กลางเป็นตัวผลักดันหรือชี้้นำให้เกิดการเคลื่อนย้ายออกจากศูนย์กลาง โดยมีปัจจัย 5 ชนิดคือ ปัจจัยแรกปัจจัยด้านพื้นที่ อธิบายไว้ว่าเมื่อพื้นที่บริเวณตัวเมืองเริ่มหนาแน่น จะเกิดการเคลื่อนย้ายออกมาสู่รอบนอก ปัจจัยที่สองด้านทำเลที่ตั้ง คือ ในเขตรอบนอกเมืองนั้นมีทิวทัศน์ธรรมชาติที่ดีกว่าเขตตัวเมือง ปัจจัยที่สามคือความพึงพอใจในปัจจัยทางด้านพื้นที่และปัจจัยที่สนับสนุนในเขตเมืองรอบนอกที่มีความพึงพอใจมากกว่าในเขตตัวเมือง ปัจจัยที่สี่คือพัฒนาการทางสังคม ที่ทำให้ค่าครองชีพ ภาษี ราคาที่ดินในเขตตัวเมืองมีราคาสูง ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายออกเพื่อหาทางเลือกอื่นที่ดีกว่า และปัจจัยสุดท้าย คือ สภาพหรือองค์ประกอบที่แตกต่างกันระหว่างเขตตัวเมืองและเขตรอบนอกเมือง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการจราจร ความพึงพอใจต่าง ๆ ที่ตรงกันข้ามกันระหว่างเขตตัวเมืองกับเขตรอบนอกเมือง นอกจากนี้แล้ว Colby ยังได้ให้ปัจจัยสำคัญเพิ่มมาอีกชนิดหนึ่ง คือ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เช่น เรื่องงาน ที่สามารถเป็นไปได้ทั้งดึงดูดเข้าสู่ศูนย์กลางและเคลื่อนย้ายออกจากศูนย์กลาง ซึ่งแนวคิดนี้สามารถใช้ได้ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของเมือง

โดยจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีทั้งหมด 7 แนวคิดนั้นได้มีนำไปใช้ในการศึกษาดังนี้ แนวคิดแรก คือ แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างของเมืองนั้นใช้อธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างเมืองซึ่ง

เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสถานบันเทิง อธิบายได้ถึงารเปลี่ยนแปลงลักษณะทำเลที่ตั้งของเมืองในทิศทางต่าง ๆ แนวคิดที่สอง คือ แนวคิดย่านธุรกิจการค้ากลาง (CBD) ช่วยในการอธิบายโครงสร้างในเขตธุรกิจการค้ากลางได้ว่ามีความสัมพันธ์กับย่านสถานบันเทิงอย่างไรและแนวคิดศูนย์กลาง-ขอบ ช่วยวิเคราะห์การแบ่งโครงสร้างของเมืองเชียงใหม่ได้ เพื่อที่จะได้ประยุกต์ใช้กับการศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจสถานบันเทิงในเขตเมืองชั้นนอกและเมืองชั้นใน แนวคิดที่สาม คือ แนวคิดโครงสร้างการค้าปลีก สามารถนำมาอธิบายถึงลักษณะทำเลที่ตั้ง หรือรูปแบบทำเลที่ตั้ง องค์ประกอบ รูปแบบโครงสร้างของธุรกิจสถานบันเทิงได้ว่าจะเป็นอย่างไร อาจจะกระจุกตัวอยู่เป็นย่าน หรือมีการกระจายตัวออกไปตามแนวถนนต่าง ๆ หรือว่าภายในเมืองนั้นได้มีการแบ่งเป็นย่านสถานบันเทิงอยู่แล้วให้อยู่ด้านใด ด้านหนึ่งของเมือง เมื่อเกิดเป็นย่านขึ้นมา ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ตามมาส่งผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของธุรกิจสถานบันเทิง จากรูปแบบแนวคิดที่ได้ศึกษามาจะพบเช่นเดียวกันกับโครงสร้างของเมืองคือ ปัจจุบันนี้โครงสร้างนั้นมีการเปลี่ยนแปลงตลอด บางโมเดลหรือแนวคิดนั้นก็ไม่สามารถใช้ได้เหมือนเดิม หรือต้องมีการปรับปรุงแก้ไขขึ้นใหม่เพื่อให้ใช้ได้กับเมืองที่ต้องการศึกษา ซึ่งแต่ละเมืองนั้นก็ไม่สามารถอธิบายโดยใช้แนวคิดหรือโมเดลแบบเดียวกันได้ บางย่านในเมืองที่เราศึกษานั้นอาจจะไม่มี แต่อาจจะพบเห็นย่านใหม่ที่เกิดขึ้นมาเฉพาะในเมืองนั้น ก็อาจจัดเป็นเขตการค้าเฉพาะเมืองนั้นได้เช่นกัน แนวคิดโครงสร้าง และแบบจำลองที่ศึกษานี้ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ทำเลที่ตั้ง องค์ประกอบ โครงสร้างของธุรกิจสถานบันเทิง และย่านสถานบันเทิงเมืองเชียงใหม่ได้ดีขึ้น เมื่อมีการวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดโครงสร้างเมือง แนวคิดที่สี่คือ แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์กันของกิจกรรมในพื้นที่ สามารถนำมาอธิบายถึงความสัมพันธ์กันของสถานบันเทิงกับกิจกรรมอื่น ๆ หรือกับสถานบันเทิงด้วยกันเองได้ว่ามีความสัมพันธ์กันในรูปแบบไหน ซึ่งสามารถนำไปเปรียบเทียบศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของธุรกิจสถานบันเทิงกับกิจกรรมอื่นหรือจะเป็นเฉพาะธุรกิจสถานบันเทิงเอง ย่านต่าง ๆ ในเขตเมืองกับธุรกิจสถานบันเทิงรวมทั้งความสัมพันธ์กันของธุรกิจสถานบันเทิงต่อกิจกรรมการใช้ที่ดินใกล้เคียงหรือสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทำเลที่ตั้ง และอาจมีความสัมพันธ์แบบอื่นเพิ่มขึ้นมาอีกด้วย แนวคิดที่ห้า คือ แนวคิดการเลือกหรือกำหนดที่ตั้งที่เหมาะสมช่วยวิเคราะห์ในการหาทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมให้แก่สถานบันเทิงในการเลือกทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมนั้นจำเป็นต้องดูความสัมพันธ์กับปัจจัยหลาย ๆ ด้านสำหรับความเหมาะสมของธุรกิจสถานบันเทิงนั้นมีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาวัดมากมายเกี่ยวกับความเหมาะสม โดยใน พระราชบัญญัติสถานบริการปีพ.ศ. 2509 ปรบแก้ปี พ.ศ. 2547 ที่ว่าด้วยเรื่องเกณฑ์การกำหนดที่ตั้งและระยะต่าง ๆ ของสถานบริการ คือ พื้นที่ชุมชนหรือเมืองที่มีการวางและจัดทำผังเมืองรวมไว้แล้ว ที่ตั้งของสถานบริการจะต้องอยู่ในบริเวณที่กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากเท่านั้น แต่จะไม่รวมถึงการใช้ประโยชน์เพื่อกิจการอื่น

ในแต่ละประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงผังเมืองรวมของแต่ละชุมชนหรือเมืองนั้น ๆ สถานที่ตั้งสถานบริการต้องไม่อยู่ใกล้ชิดวัด โรงเรียนหรือสถานศึกษา สถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โรงพยาบาล สถานพยาบาล ที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน สโมสรเยาวชน หอพักอาศัยตามกฎหมายหอพัก ในขนาดที่เห็นได้ว่าจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้แก่สถานที่ดังกล่าว ไม่อยู่ในย่านที่ประชาชนอยู่อาศัยอันจะก่อให้เกิดความเดือดร้อน แนวคิดที่หก คือ ทฤษฎีแหล่งกลาง ซึ่งจะนำมาอธิบายถึง ขนาด ลำดับศักดิ์ จำนวน การกระจายตัว บทบาทหน้าที่ของสถานบันเทิงให้เห็นภาพได้ชัดเจนและถูกต้องมากขึ้น และแนวคิดสุดท้าย ทฤษฎีการดึงดูดเข้าสู่ศูนย์กลางและการเคลื่อนย้ายออกจากศูนย์กลาง โดยแนวคิดนี้นำมาอธิบายเกี่ยวกับการคงอยู่และการโยกย้ายของกิจกรรมธุรกิจสถานบันเทิงในเมืองเชียงใหม่ ที่ในอดีตเจริญเติบโตในเขตเมือง แล้วเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งที่ยังคงอยู่ และโยกย้ายหนีออกจากศูนย์กลางหรือเขตเมืองออกมาอยู่รอบนอกเมือง หรือมีการเกาะกลุ่มกันตามถนนสายสำคัญต่าง ๆ ได้ อันเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา โดยในเขตเมืองจริง ๆ นั้นอาจเหลือเพียงแค่ธุรกิจสถานบันเทิงที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติเท่านั้น ซึ่งทฤษฎีนี้สามารถอธิบายได้ถึงเหตุการณ์เพิ่มขึ้นของธุรกิจสถานบันเทิงในเขตรอบนอกเมือง และการลดลงของธุรกิจสถานบันเทิงในเขตเมืองได้

1.9 ทบทวนวรรณกรรม

1.9.1 การศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของธุรกิจการค้าและการบริการ

พัฒนาการด้านทำเลที่ตั้งของธุรกิจการค้าและการบริการตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนั้น มีการเปลี่ยนแปลงทั้งแบบคงอยู่เหมือนเดิม กับย่านที่เกิดขึ้นมาใหม่ ในการศึกษาของ Yarnasarn (1985) ที่ทำการศึกษาคBD เมืองเชียงใหม่ โดยได้แบ่ง CBD เป็นสองส่วนคือ เขตการค้าดั้งเดิม กับเขตการค้าสมัยใหม่ โดยได้กล่าวว่าเขตการค้าดั้งเดิมนั้นมีตลาดดั้งเดิมอยู่ 3 ตลาดและรายล้อมด้วยร้านค้าเล็ก ๆ หลายประเภท เช่น ร้านขายยา ร้านขายเครื่องเขียน ร้านขายเสื้อผ้า ร้านทอง ฯลฯ ซึ่งบริเวณนี้จะมีความคึกคักมากในตอนกลางวัน แต่จะเงียบเหงาในตอนกลางคืน ทำให้เห็นถึงการแบ่งแยกระหว่างแหล่งงานกับแหล่งที่อยู่อาศัย แต่กลับกันกับเขตการค้าสมัยใหม่ ซึ่งจะประกอบไปด้วย โรงแรม ธนาคารขนาดใหญ่ ในศัลกลับ ภัตตาคาร ตัวแทนแลกเปลี่ยนเงินระหว่างประเทศ สำนักงานสายการบินหรือทัวร์ รวมทั้งร้านค้าขนาดเล็กที่พบในเขตดั้งเดิม ซึ่งในตอนกลางวันเขตการค้าสมัยใหม่ของเมืองเชียงใหม่จะผู้คนพลุกพล่านเช่นกัน แต่ไม่มากเท่ากับเขตดั้งเดิม แต่พอเป็นตอนกลางคืน เขตการค้าสมัยใหม่จะกลับมามีชีวิตชีวากลับกันเขตการค้าดั้งเดิม ซึ่งในเขตการค้าสมัยใหม่จะเต็มไปด้วยย่าน โรงแรมและบันเทิง ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และคนในพื้นที่

ในการศึกษาของ บุญญฤทธิ์ บุญญวงษ์ (2544) ได้กล่าวถึงในช่วงปีพ.ศ. 2534-2544 ว่าจากการที่องค์ประกอบของ CBD ในเชียงใหม่เปลี่ยนแปลงไปเพียงรายละเอียดเท่านั้น ทำให้โครงสร้างของ CBD เปลี่ยนแปลงไปไม่มากนัก โครงสร้างหลักของ CBD ยังมีอยู่เช่นเดิมคือ เขตการค้าดั้งเดิมและเขตการค้าสมัยใหม่ยังคงมีอยู่เช่นเดิม ยังมีย่านการค้าย่อยบางประเภทที่มีความชัดเจนขึ้นของย่าน โดยเฉพาะเขตการค้าสมัยใหม่มีธุรกิจการค้าขยายตัวเพิ่มขึ้นมาก โดยได้กล่าวถึงธุรกิจสถานบันเทิงที่มีการขยายตัวอย่างชัดเจนขึ้น บริเวณไนท์บาร์ซ่า ใกล้ประตูท่าแพ ถนนช้างคลาน และถนนลอยเคราะห์ และยังกล่าวอีกว่า วัดและสถานที่ราชการเป็นอุปสรรคในการขยายตัวของธุรกิจการค้าและการบริการในเขต CBD ทำให้บริเวณด้านตะวันตกของ CBD มีการขยายตัวของธุรกิจการค้าการบริการน้อยเพราะมีวัดและสถานที่ราชการมาคั่นกลาง อีกทั้งราคาที่ดินในเขต CBD นั้นมีราคาสูงทำให้บางธุรกิจต้องย้ายไปอยู่ที่ราคาต่ำกว่า อีกสาเหตุหนึ่งที่มีการย้ายออกมาของธุรกิจการค้า และการบริการคือ การเข้าถึง จากที่ธุรกิจการค้าหรือย่านต่าง ๆ ต้องการการเข้าถึงที่สะดวก ซึ่งไม่ได้หมายความว่าต้องอยู่ย่านกลาง แต่เพียงอยู่ที่การคมนาคมสะดวก มีที่จอดรถพอเพียง โดยเชียงใหม่ในปัจจุบันสามารถไปมาไหนได้สะดวก ทำให้ย่านธุรกิจต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็นต้องมีทำเลที่ตั้งอยู่ศูนย์กลางเหล่านี้ย้ายออกมาจาก CBD มาสู่ออบนอกที่มีราคาที่ดินถูกกว่า และมีการเข้าถึงสะดวกสามารถเกิดย่านต่าง ๆ ขึ้นได้ โดยในโมเดลของ บุญญฤทธิ์ บุญญวงษ์ (2544) ยังได้กล่าวถึงการขยายตัวของย่านธุรกิจการค้าในเขต CBD จะไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่จะขยายตัวไปอยู่เขตด้านนอก CBD ที่มีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม เข้าถึงได้สะดวก และยังกล่าวถึงธุรกิจสถานบันเทิงในเขต CBD เป็นธุรกิจที่มีพื้นที่ครอบคลุมค่อนข้างมาก ประกอบด้วย ธุรกิจการค้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือให้บริการกับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารและสถานบันเทิง

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเมืองเชียงใหม่ เป็นเมืองที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามามากมายและธุรกิจสถานบันเทิงต่าง ๆ ก็มีเพิ่มมากขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งในการศึกษา สิทธิวรรณ สัตร์ภักดี (2546) เกี่ยวกับทำเลที่ตั้งของสถานบันเทิงพบว่า พบบริเวณย่านถนนเชียงใหม่-ลำพูน และย่านวัดเกต เช่น ร้านวอร์มอัฟ ริเวอร์ไซด์ กู๊ดวิว คลับจี เอ็นโบริธาน เป็นต้น ย่านฟ้าฮ่ามก็มี เดอะซีซัน และเดอะริสอร์ท โดยจะอยู่ด้านฝั่งตะวันออกของน้ำปิง ส่วนฝั่งตะวันตกแม่น้ำปิงก็จะเป็น เวสไซด์ เอ็นสุทรี เป็นต้น โดยธุรกิจสถานบันเทิงเหล่านี้จะรองรับกลุ่มลูกค้าระดับกลางถึงระดับบน ในส่วนโซนกลางของเทศบาลก็จะเป็นย่านถนนช้างคลาน และหมู่บ้านเชียงใหม่แลนด์ โดยเฉพาะเชียงใหม่แลนด์นี้มีมากกว่า 20 แห่งทั้ง ผับ ร้านอาหาร ดิสโก้เทค คาราโอเกะ บริเวณนี้จะพบผู้มาใช้บริการทั้งระดับบน ระดับกลาง และระดับล่าง บริเวณถนนลอยเคราะห์ ส่วนมากจะเป็นบาร์เบียร์ บริเวณถนนรอบคูเมืองจะพบผับหลายแห่งด้วยกัน ซึ่งจะมุ่งให้บริการเด็กวัยรุ่นระดับล่าง บริเวณหลังโรงเรียนยุพราช ส่วนมากจะเป็นร้านอาหาร คาราโอ

กะ ที่เปิดไฟสลัว ๆ และปล่อยให้เด็กเดินกันตาม โต๊ะ ได้ แต่พอมีการจัดระเบียบสังคมอย่างจริงจัง ธุรกิจสถานบันเทิงนี้ก็ถูกปิดไป เหลือร้านให้บริการไม่กี่แห่ง บริเวณสิบสองหัวยแคว บริเวณนี้ก็มียั้วฝั้ว เชน คาราโอเกะ และร้านอาหาร โดยส่วนมากผู้ใช้บริการจะเป็นระดับล่าง และระดับกลาง และอีกบริเวณหนึ่งที่กำลังคึกคักคือ บริเวณถนนนิมมานเหมินท์ ซอย 19 ทั้งซอยและบริเวณภาคเชียงคองใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยสถานบันเทิงในเมืองเชียงใหม่ นั้นจะมีผู้ใช้บริการอยู่ 3 ระดับคือ ระดับบน คือ วยทำงาน ระดับกลาง คือ ลูกค้ำที่เป็นนักเรียนนักศึกษาและระดับล่างคือ ลูกค้ำที่อายุต่ำกว่า 18 ปี

ในการศึกษาของ คมสัน สุริยะ (2548) พบว่าในปี พ.ศ. 2547 นั้นมีสถานบริการที่จัดระเบียบตามพระราชบัญญัติสถานบริการปี พ.ศ. 2509 ในเขตเมืองเชียงใหม่อยู่ 302 แห่ง แต่เมื่อมีพระราชบัญญัติสถานบริการปรับแก้ปี พ.ศ. 2546 แยกร้านอาหารออกจากสถานบริการพบว่าเหลือสถานบริการหรือสถานบันเทิงจำนวน 96 แห่ง ทั้งนี้ยังไม่นับรวมสถานบันเทิงที่เข้าข่ายเป็นสถานบริการ แต่ไม่ได้จดทะเบียนกับสำนักงานปกครองจังหวัดเชียงใหม่อีก ซึ่งมีอีก 125 แห่งด้วยกัน ในการศึกษาของ สืบพงษ์ พงษ์สวัสดิ์ (2546) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางพื้นที่ของการค้าและการบริการในเมืองแม่สาย จังหวัดเชียงรายพบว่า กิจกรรมการค้าและการบริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่เป็นประเภทเดียวกันนั้นจะตั้งอยู่บริเวณเดียวกันตามถนนพหลโยธินเป็นหลัก แต่การค้าและการบริการให้คนท้องถิ่นจะกระจายตัวอยู่ทั่วไปและปะปนอยู่กับย่านการค้าของนักท่องเที่ยว โดยทำเลที่ตั้งของพื้นที่การค้าและการบริการหนาแน่นนั้นจะสัมพันธ์กับราคาที่ดิน และการเข้าถึงของเส้นทางคมนาคมสะดวกที่สุด

ในการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของธุรกิจการค้าและการบริการ ของ Murphy, Vance and Epstein (1955) ได้กล่าววว่าเมื่อเวลาเปลี่ยนไป ย่านธุรกิจการค้ากลางหรือ CBD จะมีการเปลี่ยนแปลง 2 บริเวณด้วยกันคือ บริเวณที่ CBD กำลังมีการขยายตัว เรียกว่าบริเวณแผ่ขยาย (zone of assimilation) และบริเวณที่ CBD เสื่อมความสำคัญลงเรียกว่า บริเวณที่มีการละทิ้ง (zone of discard) โดยบริเวณที่แผ่ขยายนี้จะเป็นบริเวณที่มีการเจริญเติบโตทางธุรกิจ อยู่ใกล้เคียงกับเขตที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ดี กิจกรรมในพื้นที่เช่น โรงแรม ร้านอาหาร สำนักงาน ห้างสรรพสินค้า และบริเวณที่ถูกละทิ้งจะเป็นบริเวณที่อยู่ใกล้เคียงเขตโรงงาน คลังสินค้า การค้าส่ง ใกล้เคียงกับสถานีขนส่ง หรือเขตของที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย กิจกรรมในพื้นที่ได้แก่ โรงรับจำนำ ร้านขายของถูก

1.9.2 การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อธุรกิจการค้าและการบริการ

การที่เมืองเกิดการขยายตัวและสถานบันเทิงนั้นมีการพัฒนา หรือมีการเปลี่ยนแปลงไปนั้นล้วนมีปัจจัยต่าง ๆ มาสนับสนุนหรือมีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งนั้น โดยปัจจัยที่สามารถที่จะแบ่งได้เป็น ปัจจัยทางด้านกายภาพ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและปัจจัยทางด้านสังคม

ปัจจัยทางด้านกายภาพนั้นก็เกี่ยวกับ สภาพทางด้านกายภาพของเมือง ๆ หนึ่งว่าเป็นอย่างไร ซึ่งสภาพทางด้านกายภาพของแต่ละเมืองนั้นย่อมไม่เหมือนกันอยู่แล้ว อาจจะมีภูเขา มีแม่น้ำ คั่นกลาง เป็นเมืองที่ใช้การคมนาคมทางเรือเพราะทางบกนั้นมีความยากลำบาก เป็นต้น ในการศึกษาของ สุชาติรัตน์ อุทรารัตน์ (2549) เกี่ยวกับย่าน CBD เชียงใหม่พบว่า ปัจจัยกายภาพที่สำคัญอยู่ที่การจราจร หรือการเข้าถึงที่สะดวก โดยพบปัจจัยทางด้านกายภาพที่เกี่ยวกับการจราจร คือ ระบบคมนาคมและการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง ปริมาณการจราจรใน CBD ที่มีความหนาแน่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีการขนส่ง และกิจการของธุรกิจบางประเภทที่ต้องการทำเลที่ตั้งที่ใกล้ถนนสายสำคัญที่พุ่งออกจากใจกลางเมือง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปัจจัยทางด้านกายภาพที่สำคัญคือถนน โดยได้สรุปไว้ว่าระบบคมนาคมขนส่งนั้นมีผลต่อการขยายตัวของเมือง และในการศึกษานี้ยังได้กล่าวถึง การเคลื่อนย้ายออกจากศูนย์กลาง ว่าเกิดจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ที่เห็นได้ชัดคือ ราคาที่ดิน เนื่องมาจากการต้องแข่งขันกันระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ ในเขตตัวเมืองทำให้ราคาที่ดินมีราคาสูงขึ้น กลายเป็นอุปสรรคในการลงทุนทำให้ ซึ่งราคาที่ดินนี้ก็ทำให้เกิดรูปแบบการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ ในเมืองได้ ปัจจัยเศรษฐกิจประเภทต่อมาคือ นโยบายของรัฐที่สนับสนุนให้เมืองมีการเจริญเติบโตแบบกระจายออกจากศูนย์กลาง ปัจจัยนี้ก็จะส่งผลต่อทำเลที่ตั้งโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ของเมืองธุรกิจสถานบันเทิงได้เช่นกัน อีกปัจจัยหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ คือเศรษฐกิจมีการผันผวน คือขึ้น ๆ ลง ๆ ทำให้ส่งผลกระทบต่อการลงทุนทำธุรกิจสถานบันเทิง เพราะกิจกรรมต่าง ๆ ทางการค้าต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากในการลงทุน ทำให้ผู้ประกอบการไม่มีความมั่นใจในกำไรและผลตอบแทนที่ได้รับ และปัจจัยที่เห็นได้ชัดในด้านเศรษฐกิจนี้ก็คือ การเพิ่มขึ้นของการใช้รถยนต์ส่วนตัว ปัจจัยนี้จะเป็นตัวผลักดันและสนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนย้ายของกิจกรรมต่าง ๆ ออกจากเขตใจกลางเมืองไปสู่ชานเมือง ปัจจัยสุดท้ายที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายออกจากศูนย์กลาง คือปัจจัยทางด้านสังคม จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้พบการเพิ่มของประชากรที่มากขึ้น ทำให้เกิดความความต้องการที่มากขึ้นตามไปด้วย ทั้งอาหาร ที่พักอาศัย และงานอาชีพ ซึ่งเหล่านี้เป็นตัวทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายหรือการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับกับความต้องการและการขยายตัวของประชากรเหล่านั้น ซึ่งเมื่อต้องหาที่พักอาศัยใหม่ก็ต้องย้ายไปนอกเมือง เพราะเป็นพื้นที่ที่มีที่ว่าง สามารถพักอาศัยได้ อีกปัจจัยหนึ่งทางด้านสังคมคือ กำลังซื้อและรสนิยมของประชาชน กำลังซื้อและรสนิยมที่สูงขึ้น ทำให้การตัดสินใจไปพักผ่อน หรือใช้บริการ

สถานบันเทิงที่มีราคาสูง และมีบรรยากาศดีที่มีย่านอยู่บริเวณชานเมือง หรือนอกเมือง ได้ เช่นเดียวกับการศึกษาของ บุญญฤทธิ์ บุญญวงษ์ (2544) ที่ศึกษาแล้วพบว่า การจราจรที่ติดขัดในเขตเมืองเชียงใหม่ในช่วงเวลาเร่งด่วนได้ส่งผลกระทบต่อธุรกิจต่าง ๆ ในเมืองอีกด้วย ส่วนปัจจัยกายภาพในด้านอื่นก็อย่างเช่น ความหนาแน่นของพื้นที่ หรือความแออัดของพื้นที่ ซึ่งทำให้เกิดการกระจายของกิจกรรมต่าง ๆ ออกไปทั่วทั้งเมือง เนื่องจากภายในใจกลางเมืองมีข้อจำกัดรวมทั้งการขยายตัวออกไปสู่ชานเมืองเนื่องมาจากความแออัดของพื้นที่ในเมืองรวมทั้งธุรกิจสถานบันเทิงที่เกิดขึ้นกับเชียงใหม่ปัจจุบันนี้ ก็มีการย้ายออกมาสู่รอบนอก หรือเมืองชั้นนอกกันมากขึ้น ทั้งการจราจรไม่ติดขัด ราคาที่ดินที่ไม่สูงเหมือนในเมืองชั้นใน ยิ่งถ้าอยู่ใกล้ภูเขาหรือใกล้แม่น้ำก็ทำให้สถานบันเทิงนั้นมีบรรยากาศดี ซึ่งเดี๋ยวนี้ลูกค้าผู้มาใช้บริการเน้นที่บรรยากาศ

ในการศึกษาของ สืบพงษ์ พงษ์สวัสดิ์ (2546) เกี่ยวกับพัฒนาการทางพื้นที่ของการค้าและบริการของเมืองชายแดนแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการค้าและบริการในระดับเมือง ได้แก่ จำนวนประชากร ปริมาณนักท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคม และราคาที่ดิน สำหรับระดับภูมิภาคได้แก่ ปริมาณนักท่องเที่ยว สถานการณ์ชายแดน การส่งเสริมเศรษฐกิจชายแดน การพัฒนาการท่องเที่ยวและเส้นทางคมนาคม โดยกิจกรรมการค้าและบริการมีความเชื่อมโยงตามทำเลที่ตั้งทั้งในเชิงแข่งขันกัน เกื้อกูลกัน เชิงการใช้พื้นที่ร่วมกัน และเชิงประกอบ ในการศึกษาของ ฉันทพงษ์ วรรณวิจิตร (2548) พบว่าเขตพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมของเมืองเชียงใหม่จะตั้งอยู่ใกล้กับเส้นทางคมนาคมมากกว่าที่อยู่อาศัย และเมื่อเปรียบเทียบกับพบว่าระยะห่างจากเส้นทางคมนาคมมีผลต่อทำเลที่ตั้งของการใช้ที่ดินมากกว่าระยะห่างจากใจกลางเมือง โดยได้ให้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมากที่สุดของเขตพาณิชย์กรรม คือ ทำเลที่ตั้งที่ใกล้เขตเส้นทางคมนาคม

ในการศึกษาของ Vance (1964) ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจสถานบันเทิงเช่นกัน โดยได้ศึกษาเกี่ยวกับ CBD ได้กล่าวถึงปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาของย่านใจกลางเมืองเช่นกัน โดยได้ให้ปัจจัยหลัก 5 ปัจจัย คือ ปัจจัยแรก คือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการขนส่งของบุคคล โดยมีการใช้รถส่วนตัวกันมากขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาวะการณ์เข้าถึงทำให้เกิดทางเลือกที่มากขึ้น กลายเป็นการกระจายทำเลที่ตั้งการค้าการบริการออกไปสู่รอบนอก ปัจจัยที่สอง คือ การเปลี่ยนแปลงกำลังซื้อและรสนิยม เมื่อรายได้สูงขึ้นทำให้คนมีต้องการซื้อที่หลากหลายออกไป แล้วแต่รสนิยมแต่ละคน ทำให้หันไปใช้บริการของห้างสรรพสินค้าหรือศูนย์การค้าที่อยู่รอบนอกเมืองได้ ปัจจัยที่สาม คือ การเปลี่ยนแปลงไปของรูปแบบของบ้าน โดยมีความต้องการที่จะสร้างครอบครัวเดี่ยวและต้องการบ้านเดี่ยวมากขึ้นจากอดีต ทำให้เกิดการกระจายหรือเคลื่อนย้ายออกไปสู่เขตชานเมือง ทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองสู่รอบนอก ทำให้ธุรกิจสถานบันเทิงขยายตาม

ไปด้วย ปัจจัยที่สี่ คือ การวางผังเมืองโดยการแบ่งโซนการใช้ที่ดิน คือ มีการวางผังให้เมืองมีการกระจายตัวออกไปสู่รอบนอก โดยใช้จุดตัดกันของถนนให้เป็นศูนย์กลางการค้า ทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองออกไปตามเส้นทางคมนาคมที่ได้วางผังไว้และปัจจัยที่ห้า คือ การทำให้สินค้ามีความหลากหลายมากขึ้น ทำให้ร้านค้าและบริการต่าง ๆ มีแรงดึงดูดให้คนเข้ามาใช้บริการมากขึ้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลให้เมืองเกิดการขยายตัวกลายเป็นเมืองหลายศูนย์กลางมากขึ้น กลายเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของ CBD ให้มีบทบาทหน้าที่เปลี่ยนไปจากเดิม เมื่อเกิดศูนย์กลางการค้าที่เกิดขึ้นบริเวณรอบนอกของเมือง เช่นเดียวกับการขยายตัวของธุรกิจสถานบันเทิง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเมืองที่ศึกษา ก็สามารถนำมาอธิบายได้ เพราะธุรกิจสถานบันเทิงเหล่านี้ จะมีการเคลื่อนย้ายหรือขยายตัวออกไปตามแหล่งศูนย์กลางที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น มหาวิทยาลัย ศูนย์ราชการ ห้างสรรพสินค้า นิคมอุตสาหกรรม เป็นต้น ซึ่งธุรกิจสถานบันเทิงนี้จะมีการเคลื่อนย้ายออกไปสู่ศูนย์กลางใหม่ เพราะศูนย์กลางใหม่เหล่านี้ไม่จำเป็นต้องพึ่งการเข้าถึงอย่างมากเหมือนกับศูนย์กลางของ CBD รวมทั้งราคาที่ดินก็ไม่สูงเหมือนเช่นในศูนย์กลางเมือง แต่ว่าศูนย์กลางหรือย่านที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้จะให้บริการแก่ลูกค้าในพื้นที่เท่านั้น ไม่ได้มีขอบเขตการให้บริการที่กว้างขวางเหมือนกับ CBD ดังนั้นศูนย์กลางการค้าที่เกิดขึ้นนี้ไม่สามารถแทนที่ CBD ได้

Walmsley and Lewis (1984) ได้กล่าวถึงการทำกิจกรรมในเวลาว่างและการพักผ่อนหย่อนใจ โดยได้กล่าวว่าการไปทำกิจกรรมเวลาว่างนอกบ้านนั้น ก็เหมือนกับการออกไปท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ โดยจะต้องมีสถานที่ท่องเที่ยวรองรับหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น โรงภาพยนตร์ โรงละคร สถานบันเทิง เป็นต้น ซึ่งในการศึกษาที่สหรัฐอเมริกาพบว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีการลงทุนกับสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนเหล่านี้เกิดขึ้นจำนวนมาก โดยใช้ปัจจัยทางการตลาดเป็นตัวสำคัญในการสนับสนุนสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้แก่สาธารณชน เปรียบเทียบกับอังกฤษพบว่าสถานที่พักผ่อนเหล่านี้มีความสัมพันธ์การท่องเที่ยว ทั้งด้านจำนวน ขนาด และทำเลที่ตั้ง รวมทั้งยังศึกษาถึงการจัดการวางแผนถึงปัญหาการจัดตั้ง และความสัมพันธ์กับกิจกรรมการใช้ที่ดินด้วย โดยการศึกษาของ Walmsley and Lewis (1984) นี้ยังกล่าวถึงภูมิทัศน์ ว่าเป็นปัจจัยสำคัญตัวหนึ่งของสถานที่ท่องเที่ยว ถ้ามีภูมิทัศน์ที่เหมาะสมจะทำให้ผู้มาใช้บริการหรือนักท่องเที่ยวนั้นมีความสุขและสนุกไปด้วย และยังพูดถึงปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างของการท่องเที่ยวนั้นคือพฤติกรรมในการท่องเที่ยว โดยพฤติกรรมในการท่องเที่ยวที่จะตัดสินใจไปท่องเที่ยวหรือพักผ่อนแบบไหนนั้นอยู่กับปัจจัยควบคุมภายใน 5 อย่างคือ ปัจจัยภายใน ความอยากเฉพาะ ปัจจัยการเข้าแทรกแซง ความพอใจเฉพาะ และผลกำไรที่ได้ โดยปัจจัยเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักอีกอย่างคือ ประสิทธิภาพในการท่องเที่ยว ซึ่งสัมพันธ์กับช่วงอายุ หรือช่วงเวลา ซึ่งเมื่อคุณมีอายุที่ต่างกัน ประสิทธิภาพก็จะต่างกันความต้องการก็จะต่างกัน

ในการศึกษาของ Murphy, Vance and Epstein (1955) จะพบว่าความสะดวกในการเข้าถึงเป็นตัวกำหนดความแตกต่างของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในเมืองหรือ CBD กล่าวได้ว่า ความแตกต่างของกิจกรรมทางธุรกิจภายใน CBD มีความสัมพันธ์กับความสะดวกในการเข้าถึง และราคาต่อหน่วยพื้นที่ของทำเลนั้น ๆ ซึ่งรูปแบบการใช้ที่ดินโดยใช้การเข้าถึงและราคาต่อหน่วยที่ดินเป็นตัวกำหนด ได้แบ่งโซนการใช้ที่ดินออกเป็น 4 โซนคือ โซนแรกติดกับสี่แยกที่มีราคาที่ดินสูงที่สุด (Peak Land Value Intersection : PLVI) ประกอบด้วยกิจกรรมการค้าปลีก การรวมกลุ่มกันของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ โซนที่สอง จะเป็นกิจกรรมการค้าปลีก การบริการและกิจกรรมการเงิน บริเวณนี้จะมีอาคารสูง โซนที่สามจะเป็นกิจกรรมประเภทสำนักงานและโรงแรมและโซนสุดท้ายจะมีกิจกรรมการค้ามีความหนาแน่นน้อยลง และเป็นกิจกรรมที่ไม่เน้นการค้ามากนัก เป็นกิจกรรมที่ต้องการที่ดินราคาถูก จะเห็นได้ว่าธุรกิจสถานบันเทิงที่จะอยู่ได้ในเขตใจกลางเมืองนั้นส่วนมากจะเป็นร้านขนาดเล็ก ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เพราะจะมีการขายสินค้าในราคาที่สูงกว่าที่อื่น เนื่องจากราคาเช่าที่ดินที่มีราคาสูงนั่นเอง แต่เมื่อห่างจาก CBD หรือศูนย์กลางของย่านธุรกิจการค้ากลางไปหน่อย ก็จะพบธุรกิจสถานบันเทิงที่มีราคาที่ดินลดหย่อนลงมาตามราคาที่ดินและความสะดวกในการเข้าถึง เช่นเดียวกับการศึกษาของ Garner (1966) ที่คำนึงถึงความสะดวกในการเข้าถึง จะแสดงให้เห็นรูปแบบลำดับศักดิ์ของกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้แนวคิด bid-rent model มาอธิบาย โดยกล่าวว่า กิจกรรมที่ต้องการการค้าที่กว้างขวางต้องตั้งอยู่ศูนย์กลาง กิจกรรมที่มีตลาดเฉพาะจะมีการตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการเข้าถึงเฉพาะกลุ่ม กิจกรรมเฉพาะอย่างจะตั้งรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างเป็นลักษณะที่เป็นศูนย์กลาง ในการศึกษาของ Davies (1972) ได้เสนอแบบจำลองโครงสร้างสำหรับกิจกรรมการค้าปลีกในเขตศูนย์กลางเมือง ซึ่งแบ่งมิติการเลือกทำเลที่ตั้งการเข้าถึงเป็น 3 มิติและหนึ่งในนั้นคือ ที่ตั้งเขตกิจกรรมเฉพาะ ซึ่งต้องอยู่รวมกลุ่มกันเพื่อสะดวกในการเข้าถึง เช่น สถานบันเทิง เกสต์เฮาส์จะมีลักษณะการเข้าถึงแบบพิเศษเฉพาะ (Special Accessibility) ซึ่งพัฒนาการของการรวมกลุ่มกันนี้ตอนแรกอาจจะอยู่รวมกลุ่มกันบริเวณใจกลางเมืองเมื่อครั้งเมืองยังมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ CBD แต่พอเกิดการขยายตัวของเมือง ย่านการค้าเฉพาะ ที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันเหล่านี้ก็จะย้ายออกไปยังแหล่งการเจริญเติบโตใหม่ หรือย้ายไปอยู่แหล่งใหม่ตั้งเป็นศูนย์กลางการค้าในกิจกรรมเฉพาะขึ้นมาก็ได้ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับเมืองเชียงใหม่เราจะเห็นได้ชัดจากย่านการค้าเฉพาะหลายประเภท เช่น ย่านบันเทิงที่ย้ายออกจาก CBD ไปสู่ศูนย์กลางใหม่ในบริเวณขอบหรือไปตั้งเป็นเขตเฉพาะในบริเวณนอกใจกลางเมือง และในการศึกษาของ Davies and Bennisson (1978) ก็ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงเช่นกัน โดยได้บอกว่าถนนนั้นเป็นตัวกำหนดทำเลที่ตั้งทางเศรษฐกิจ โดยได้ศึกษาที่เมือง Newcastle ได้มีการแบ่งถนนออกตามลักษณะต่าง ๆ ทั้งจำนวนและคุณภาพการค้า

รูปแบบการใช้ของผู้บริโภค ผลการจำแนกถนนทำให้พบความสัมพันธ์กันของกิจกรรมในพื้นที่ซึ่งสัมพันธ์กันทั้งในรูปแบบและบทบาทหน้าที่

1.9.3 การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กันของกิจกรรมการใช้ที่ดินรอบข้างกับธุรกิจการค้าและการบริการ

ในด้านความสัมพันธ์กันของกิจกรรมการใช้ที่ดินรอบข้าง บุญญฤทธิ์ บุญญวงค์ (2544) กล่าวว่า การขยายตัวของธุรกิจการค้าและการบริการ จะขยายตัวไปในย่าน โรงแรมและบันเทิงในเขต CBD ของเมืองเชียงใหม่มากที่สุดมากกว่าย่านอื่น ๆ มีทั้งการขยายตัวทั้งทางราบ และทางตั้ง เนื่องจากในย่านนี้มีพื้นที่ว่างมาก เหมาะแก่การขยายตัว โดยเฉพาะถนนลอยเคราะห์ที่มีการขยายตัวอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งย่านบันเทิงย่อมมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมบริเวณใกล้เคียง คือมีการเกาะกลุ่มกันของธุรกิจสถานบันเทิง เช่นเดียวกับข้อห้ามในการขยายตัว หรือจัดตั้งสถานบันเทิงในเขตต้องห้าม สิทธิวรรณ สาตร์ภักดี (2546) ซึ่งสถานบันเทิงเหล่านี้ไม่ควรอยู่ในเขตคูเมือง เพราะเป็นเขตที่มีวัดและโบราณสถานมากจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ และความเดือดร้อนต่อโรงเรียน และผู้อาศัย ทำนองเดียวกันกับของ อัญญาณ์ โปราณานนท์ (2536) ที่เสนอแนะให้มีการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยสำรวจหาพื้นที่และกำหนดขอบเขต 100 เมตรจากสิ่งที่มีคุณค่าเป็นเขตอนุรักษ์ ภายในขอบเขตคูเมืองให้จัดเป็นเขตอนุรักษ์ชั้น 1 คือต้องเป็นพื้นที่ที่มีการอนุรักษ์อย่างเร่งด่วน ส่วนพื้นที่คูเมืองกับกำแพงเมืองชั้นนอก (กำแพงดิน) และพื้นที่เมืองโบราณด้านใต้ของเมืองเชียงใหม่ ให้เป็นเขตอนุรักษ์ชั้น 2 เร่งอนุรักษ์เป็นอันดับสองรองจากชั้นที่ 1 จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์กันของกิจกรรมรอบข้างในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ นั้นสำคัญ เพราะเชียงใหม่เป็นเมืองโบราณ และเป็นเมืองท่องเที่ยว ธุรกิจการค้าประเภทสถานบันเทิง หรือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวก็มากขึ้น จำเป็นต้องมีมาตรการในการรองรับ การจะจัดตั้งสถานบันเทิงจำเป็นต้องคำนึงถึงข้อนี้ด้วย ซึ่งในกฎหมายก็ได้บัญญัติไว้ ว่าสถานบันเทิงต้องอยู่ห่างจากวัด โบราณสถาน โรงเรียน สถานที่ราชการ ศาสนสถาน โรงพยาบาล สถานสงเคราะห์เด็กและคนชราเป็นระยะที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สถานที่ดังกล่าว

แต่ความสัมพันธ์ของกิจกรรมใกล้เคียงกับธุรกิจสถานบันเทิงในด้านบวกก็มี เช่น เกิดร้านขายของชำ ร้านอาหารที่เปิดกิจการตอนดึก โรงแรม หรืออาจจะเป็นสถานบันเทิงกับสถานบันเทิงด้วยกันเอง ทั้งต่างประเภท หรือประเภทเดียวกัน เพื่อเกื้อหนุนกัน เช่น ร้านวิคัลที่เปิดเป็นผับ แต่กิจกรรมข้างเคียงเป็นร้านคาราโอเกะ ใช้สถานที่จอร์จร่วมกันเมื่อผับปิดแล้ว สามารถมาใช้บริการต่อที่คาราโอเกะได้ หรือโรงแรมพรพิงค์ทาวเวอร์ ที่ชั้นล่างมีสถานบันเทิงถึง 2 ร้าน คือร้านบับเบิล และร้านฮ็อตชอร์ต สิ่งสำคัญอะไรที่เป็นตัวช่วยส่งเสริมให้สถานบันเทิงนั้นสามารถอยู่

ได้อย่างมั่นคง มีผู้ใช้บริการมาก โดยในการศึกษาของ Chapin (1965) พบว่าการใช้ที่ดินในพื้นที่ข้างเคียง จะเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จในเชิงธุรกิจ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ต้องพึ่งพา กิจกรรมอื่นข้างเคียง โดยจะแบ่งความต้องการได้เป็น 2 อย่างคือ การไปตั้งในพื้นที่ที่มีกิจกรรมข้างเคียงที่เป็นรูปแบบเดียวกันคอยสนับสนุนกัน จะสามารถทำให้ประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่าที่ต้องไปตั้งร้านค้าในพื้นที่ที่ไม่มีร้านค้าอยู่เลย จะพบลักษณะนี้ในเขต CBD ส่วนอีกแบบหนึ่งคือ การไปตั้งร้านค้าขึ้นใหม่ในพื้นที่ที่ไม่มีร้านค้าแบบเดียวกันเลย ซึ่งจะพบมากในเขตชานเมือง และในการศึกษาของ Pratten (2004) ได้ศึกษาเกี่ยวกับฝับในประเทศอังกฤษพบว่า ในตอนแรกนั้นมีฝับที่เกิดขึ้นมากในประเทศอังกฤษ แต่ว่าแต่ละร้านนั้นอยู่ได้ไม่นาน เพราะสภาพทางเศรษฐกิจย่ำแย่ รวมทั้งร้านที่ตั้งขึ้นนั้น ไม่ได้รับใบอนุญาตและร้านที่ตั้งขึ้นนั้น ไม่มีการช่วยเหลือกันหรือปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้อยู่ได้ไม่นานรวมทั้งทำเลที่ตั้งนั้นเป็นทำเลที่ไม่เหมาะสม จึงสรุปได้ว่าการจะตั้งร้านขึ้นนั้นต้องมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม รวมทั้งต้องอยู่ในย่านของสถานบริการเหล่านี้ด้วย จึงจะสามารถเปิดกิจการได้อย่างไม่ค่อยมีปัญหา

1.9.4 การศึกษาเกี่ยวกับความเหมาะสมในด้านทำเลที่ตั้งของสถานบันเทิง

ในด้านความเหมาะสมของธุรกิจสถานบันเทิงนั้นล้วนมีข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มากมาย ทั้งที่เป็นกฎหมาย และไม่ใช่ ซึ่งในปัจจุบันนั้นจะสามารถเห็นได้ว่า เกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้กำหนดมานั้นไม่ได้บังคับใช้จริง มีการผ่อนปรนหรือละเมิดกันได้ ซึ่งมีผลกระทบตามมาเช่นกัน โดยในการศึกษาของ อัยฎางค์ โปราณนท์ (2536) ได้กล่าวถึง ข้อจำกัดและศักยภาพที่มีต่อการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ โดยได้เชื่อมโยงกับความเหมาะสมของทำเลที่ตั้งในเรื่องคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรม ในเชียงใหม่เองนั้นเป็นเมืองเก่า มีประวัติศาสตร์อันยาวนานเมืองหนึ่งของประเทศไทย โดยเฉพาะมีสถานที่ อาคารต่าง ๆ ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมอยู่ในเมือง ซึ่งกลายเป็นข้อจำกัดในการพัฒนา โดยด้านข้อจำกัดในด้านการพัฒนานั้น การจะพัฒนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นในเมืองเชียงใหม่จำเป็นต้องพิจารณาถึง สิ่งที่ปลูกสร้างหรือพัฒนาขึ้นใหม่นั้นจะไม่ไปทำลายหรือลดคุณค่าเกี่ยวกับสิ่งสำคัญทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ เพราะจะเป็นการทำลายมรดกทางวัฒนธรรมและทำลายทรัพยากรสำหรับการท่องเที่ยว และในแง่ของการพัฒนาพบว่าสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เหล่านี้เป็นตัวกุมเกี่ยวกับการขยายตัวหรือพัฒนาของตัวเมืองเชียงใหม่ให้ยังมีความสงบอยู่ได้ เป็นตัวควบคุมการใช้ที่ดิน

ประชากรก็มีส่วนสำคัญต่อการกำหนดตำแหน่งที่ตั้งเช่นกัน ในการศึกษาของ วราพงษ์ นิลศิริ (2533) พบว่าพื้นที่ที่มีประชากรอยู่มากทั้งที่อยู่อาศัยและมาทำงาน พื้นที่บริเวณนั้นจะมีธุรกิจ

การค้าและบริการ ที่มีผู้มาใช้บริการสูงกว่าพื้นที่ที่มีคนอาศัยอยู่น้อย เช่นเดียวกับ ยูนิคซ์ ทิส สกูล (2545) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญของผู้ใช้บริการที่จะเลือกใช้สถานบันเทิงในเขต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า ผู้ใช้บริการนั้นเลือกร้านที่มีบรรยากาศดี ทิวทัศน์สวยงาม และ ปัจจัยด้านสถานที่ที่ผู้ให้บริการให้ความสำคัญที่สุดคือ มีพื้นที่จอดรถเพียงพอ ท่าเลที่ตั้งสะดวกต่อการเดินทางและอยู่ใกล้แหล่งชุมชน

สำหรับในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ได้มีการนำเอานโยบายจัดระเบียบสังคมไปใช้ในการศึกษาของ สัทธาธรรม สตรีภักดี (2546) นโยบายจัดระเบียบสังคมของเทศบาลนครเชียงใหม่ได้ กำหนดพื้นที่ควบคุมเกี่ยวกับสถานบันเทิงไว้ 3 แห่ง ได้แก่ พื้นที่หวงห้ามเด็ดขาด คือบริเวณสี่เหลี่ยมคูเมือง เพราะในพื้นที่นั้นเป็นทั้งบ้าน คอนโดมิเนียม โรงเรียน วัด โบราณสถาน เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งต้องห้ามที่ไม่ให้สถานบันเทิงไปทำให้ด้อยคุณค่า โดยจะไม่อนุญาตให้มีสถานบันเทิง แต่ที่มีการจัดตั้งอยู่ก่อนแล้วหากพบว่าไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็จะมีการสั่งให้ปิดกิจการ และหากสถานบันเทิงที่อยู่ใกล้กับวัดหรือโรงเรียน หากถูกร้องเรียนก็จะกวาดขันและให้ปิดกิจการ พื้นที่ควบคุมที่สองคือ เขตอนุญาตประกอบการ ได้แก่ หมู่บ้านเชียงใหม่แลนด์ กาดเชิงคอย และพื้นที่ควบคุมที่สามคือ เขตส่งเสริมพิเศษ โดยทางจังหวัดคาดว่าจะกำหนดพื้นที่บริเวณวงแหวนรอบกลางที่ห่างจากศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 3-4 กิโลเมตร เป็นเขตสถานบันเทิง

เมื่อเกิดการจัดตั้งสถานบันเทิงขึ้นมา ย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงตามมา อาจส่งผลกระทบต่าง ๆ ตามมา ผลกระทบของธุรกิจสถานบันเทิงนั้นมีหลายอย่าง มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งเมื่อกล่าวถึงด้านลบแล้วก็ต้องมีการแก้ไขปรับปรุง หรือวางแนวทาง กฎเกณฑ์ควบคุมกันต่อไป โดยในงานของ ลภัสราดา พลระภิญโญ (2544) ได้ศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจสถานบันเทิงบริเวณ 12 ห้วยแก้ว จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการเก็บแบบสอบถามหรือสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มด้วยกันคือ ผู้ใช้บริการ ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ เกี่ยวกับปัญหาสังคมที่จะตามมาของการเกิดย่านบันเทิงแห่งนี้ พบว่า ในส่วนของผู้ใช้บริการนั้นคิดว่าปัญหาสังคม คือ การลักลอบสิ่งเสพติด การก่อให้เกิดปัญหาทางเพศ ในด้านของผู้ประกอบการนั้นเห็นว่าปัญหาสังคมที่สำคัญที่ตามมา คือ ปัญหาอาชญากรรม โดยคิดว่าปัญหาสิ่งเสพติด และการเกิดปัญหาทางเพศนั้นเป็นปัจจัยส่วนตัวของผู้มาใช้บริการเองมากกว่าจะเป็นเพราะสถานบันเทิง และในด้านของตำรวจจะเห็นว่าปัญหาเสพติดเป็นปัญหาหลักรวมกับสภาพแวดล้อมของสถานบันเทิงที่มีทั้งสุรา บุหรี่ แสงไฟ และเพลง จึงกลายเป็นแหล่งมั่วสุม มันจะนำไปสู่ การค้าบริการ การล่วงละเมิดทางเพศ ทะเลาะวิวาท และปัญหาอาชญากรรม โดยได้สรุปว่าสถานบันเทิงเหล่านั้น เป็นแหล่งก่อให้เกิดปัญหาสังคม และยังนำไปสู่ ปัญหาสังคมอื่น ๆ อีกด้วย

ถ้าพูดถึงสถานบันเทิงในจังหวัดเชียงใหม่แล้วจะพบอยู่มาก 400 กว่าแห่งในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่แต่ สถานบันเทิงที่เปิดอย่างถูกต้องตามกฎหมายมีเพียง 140 แห่งเท่านั้น (สิทธิวรรณ สาตร์ภักดี, 2546) โดยในพระราชบัญญัติสถานบริการปี พ.ศ. 2509 นั้นพบว่ามีความล่าช้าไม่สามารถควบคุมร้านที่เกิดขึ้นใหม่ในปัจจุบัน ซึ่งอยู่นอกเหนือจากพระราชบัญญัติสถานบริการ คือร้านประเภท ผับขนาดเล็กที่เปิดเพลงจากแผ่นเสียงซึ่งเริ่มจากร้านอาหารแล้วขยายเป็นกิจการ หรือร้านคาราโอเกะที่ไม่มีหญิงบริการ ซึ่งเหล่านี้เกิดขึ้นภายหลัง และไม่ได้จัดอยู่ในพระราชบัญญัติ จึงเกิดเป็นช่อง โหว่ หรือช่องว่างการทะเลาะ ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ประกอบการสถานบันเทิง เลยกกลายเป็นช่องว่างในการแสวงหาประโยชน์ ทำให้เกิดสถานบันเทิงที่ไม่ถูกต้องขึ้นในด้านต่าง ๆ ทั้งเวลาเปิด-ปิดกิจการ และทำเลที่ตั้งที่ถูกต้อง กลายเป็นส่งผลกระทบต่อหรือปัญหาตามมา นอกจากนั้น ลภัสสรดา พลະภิกษุโณ (2544) ได้กล่าวว่าปัญหาสังคมนั้นเกิดจากผู้ประกอบการสถานบันเทิงเอง ไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน แล้วตัวผู้ประกอบการเองเป็นผู้มีอิทธิพล หรือเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพลที่สามารถให้คุณให้โทษแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ จึงทำให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ทำได้ไม่เต็มที่

1.9.5 การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์และการสำรวจระยะไกลในการศึกษาธุรกิจการค้าและการบริการ

การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และการสำรวจระยะไกลช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านพื้นที่นั้นสามารถทำให้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ได้ถูกต้อง และเห็นภาพชัดเจน สำหรับการประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์พื้นที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้นก็มีการศึกษาอยู่หลากหลาย ในการศึกษาของ ทศยา เพ็ชรภู (2544) ได้ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์วิเคราะห์หาพื้นที่เหมาะสมสำหรับการรองรับชุมชนแออัดที่ต้องรื้อย้ายในเมืองเชียงใหม่ โดยได้ใช้ตัวแปรสำคัญที่มาช่วยในการวิเคราะห์คือ ขอบเขตเทศบาล ขอบเขตผังเมืองรวม การใช้ที่ดินตามผังเมืองรวม การใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2543 เส้นทางคมนาคม ความต้องการของผู้อยู่อาศัยในชุมชน สาธารณูปการ ได้แก่ สถานศึกษาของรัฐ สถานพยาบาลของรัฐ ตลาดและย่านการค้า ราคาประเมินที่ดินโดยผลการศึกษาพบว่าแหล่งที่เหมาะสมต่อการรองรับชุมชนแออัดที่ต้องรื้อย้ายมีอยู่ 2 ที่คือ บริเวณตำบลหนองหอย และบริเวณตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพราะเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้แหล่งงาน แหล่งบริการ สาธารณูปโภคที่ และราคาที่ดินที่เหมาะสม

การศึกษาของ สรวุฑ ทิพย์เคโซ (2537) ได้มีการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการช่วยวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงรูปแบบทำเลที่ตั้งของการใช้ที่ดินเชิงพาณิชย์กรรมเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในปี 2524-2534 โดยแบ่งปีการศึกษาออกเป็น 3 ปี คือ พ.ศ. 2524 2529 2534 ซึ่งใช้

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลง และหาพื้นที่ที่เหมาะสมให้กับที่ดินพาณิชย์กรรมแต่ละประเภท คือ การค้าปลีก การค้าส่ง การบริการ และการค้าผสม โดยมีการนำตำแหน่งทำเลที่ตั้งของพาณิชย์กรรมทั้ง 4 ประเภท ไปซ้อนทับหรือวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ราคาที่ดิน ความเป็นศูนย์กลางของชุมชน ความหนาแน่นของประชากร เส้นทางคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค และการใช้ที่ดินภายในเมือง ซึ่งเปรียบเทียบกันในปีการศึกษา 3 ปีตามที่กล่าวมาจนถึงความเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลานั้น จากนั้นได้มีการวิเคราะห์หาทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมให้แก่พาณิชย์กรรมทั้ง 4 ประเภท โดยการให้ค่าคะแนนและถ่วงน้ำหนัก โดยการค้านั้นใช้ปัจจัยคือ เส้นทางคมนาคม ความหนาแน่นประชากร ราคาที่ดิน และพื้นที่ว่าง ซึ่งผลการวิเคราะห์ พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการค้าปลีกคือ ตำบลสุเทพตอนเหนือบริเวณถนนห้วยแก้วขึ้นไปตามถนนอ้อมเมืองไปจนถึงสี่แยกช่วงสิงห์ ตามแนวถนนเชียงใหม่-แมริม และตำบลสุเทพตอนใต้คือแนวถนนเชียงใหม่-หางดง สำหรับการค้าส่งนั้นใช้ปัจจัย เส้นทางคมนาคม ความหนาแน่นของกิจการการค้าปลีก พื้นที่ว่าง และราคาที่ดิน โดยพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการค้าส่งคือ พื้นที่ตั้งแต่สี่แยกเชียงใหม่-แมริมไปตามถนนอ้อมเมืองจนถึงสี่แยกเชียงใหม่-สันกำแพง ส่วนพาณิชย์กรรมประเภทที่สามคือการบริการนั้นจะใช้ปัจจัยเดียวกันกับการค้าปลีก และจะได้พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการบริการนั้นคล้ายกันคือ ตำบลสุเทพตอนเหนือ บริเวณถนนห้วยแก้วไปตามถนนอ้อมเมืองจนถึงสี่แยกช่วงสิงห์ ถนนเชียงใหม่-แมริม และตำบลสุเทพตอนใต้ บริเวณถนนเชียงใหม่-หางดง และพาณิชย์กรรมประเภทสุดท้ายคือ การค้าแบบผสมก็จะใช้ปัจจัยเดียวกันกับการค้าปลีก และการบริการ โดยจะได้พื้นที่เหมาะสมเป็นพื้นที่เดียวกันเหมือนกับกิจกรรมการค้าปลีก และกิจกรรมการค้าบริการ

ในการศึกษาของ สืบพงษ์ พงษ์สวัสดิ์ (2546) ได้มีการนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ไปช่วยในการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางพื้นที่ของการค้าและการบริการของเมืองชายแดนแม่สาย โดยได้วิเคราะห์ถึงการกระจายตัว กระจุกตัวของการค้า การขยายตัว ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของการค้าและการบริการ กับราคาที่ดินและการเข้าถึงของเส้นทางคมนาคม โดยมีการศึกษาเป็นสองระดับ คือ ระดับพื้นที่เมืองแม่สาย และระดับภูมิภาคสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ โดยในระดับพื้นที่เมืองแม่สายมีการแบ่งช่วงเวลาเป็นสามช่วงคือ ก่อนปี พ.ศ. 2527 ช่วงปีพ.ศ. 2527-2534 และช่วงปี พ.ศ. 2535-2544 และระดับภูมิภาคสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจแบ่งเป็นสี่ช่วงเวลา คือ ก่อนปีพ.ศ. 2522 ช่วงปี พ.ศ. 2522-2530 ช่วงปีพ.ศ. 2531-2538 และช่วงปีพ.ศ. 2539-2544 โดยมีการนำข้อมูลทางด้านพื้นที่ต่าง ๆ มาซ้อนทับหรือวิเคราะห์ร่วมกัน ทั้งการใช้ที่ดิน อาคาร ราคาที่ดิน และข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ โดยในก่อนปีพ.ศ. 2527 มีลักษณะกระจุกตัวอยู่รอบ ๆ สะพานข้ามแม่น้ำสาย เพราะเป็นเส้นทางหลักมีพื้นที่ว่างอยู่มาก และเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ช่วงปีพ.ศ. 2527-2535 เปลี่ยนจากการกระจุกตัวอยู่รอบสะพานข้ามแม่น้ำสาย มาเป็นแนวยาวออกมาตามสองฟากถนนพหลโยธิน และพบว่าทำเลที่ตั้ง

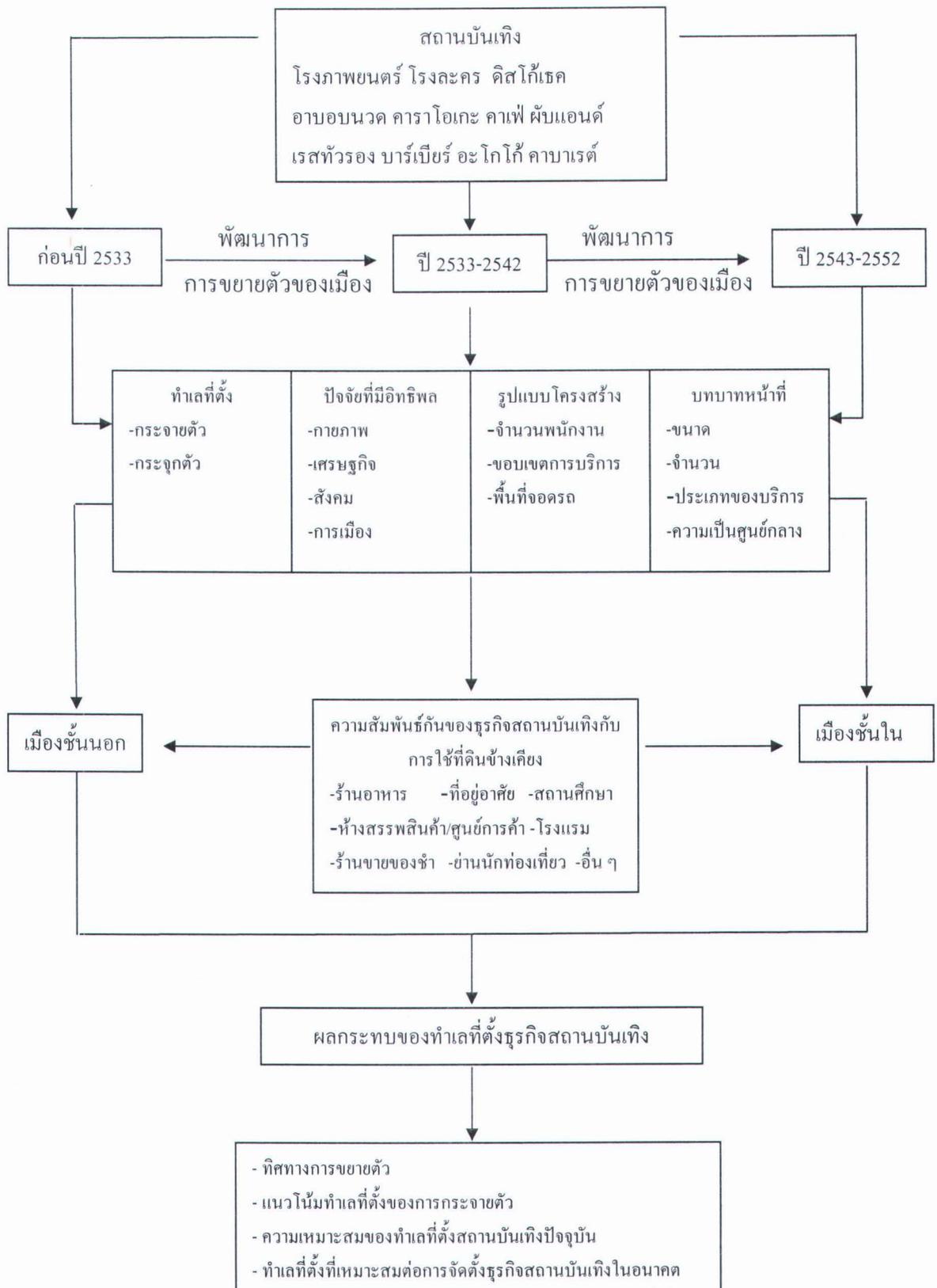
ของการค้าการบริการนั้นสัมพันธ์กับ ราคาที่ดินและการเข้าถึงที่สะดวก และในช่วงปี พ.ศ. 2536-2544 พบว่ามีการขยายตัวตามถนนพหลโยธินมากขึ้นเนื่องจากริมสองฝั่งถนนสายหลักบริเวณกลางเมืองนั้นไม่มีพื้นที่ว่างแล้ว จึงต้องมีการขยายยาวออกไปอีกในทางทิศใต้ และถนนสายรองทิศตะวันออก การใช้ที่ดินมีความปะปนกันมากขึ้น และที่อยู่อาศัยมีความหนาแน่นบริเวณถนนสายรองริมแม่น้ำสาย

1.10 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษานี้ได้แบ่งช่วงเวลาในการศึกษาเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2533 ช่วงปี พ.ศ. 2533 – 2542 และช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2552 (รูป 1.8) โดยศึกษาสถานบันเชิงแต่ละประเภทที่พัฒนาการจากการขยายตัวของเมือง โดยพิจารณาในด้านทำเลที่ตั้ง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทำเลที่ตั้ง องค์ประกอบ โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ในแต่ละช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงไป โดยเปรียบเทียบตามพื้นที่ของเมืองเชียงใหม่เป็นสองกลุ่มคือ สถานบันเชิงที่อยู่ในเขตเมืองชั้นใน และสถานบันเชิงที่อยู่ในเขตเมืองชั้นนอก ซึ่งได้แยกประเภทของสถานบันเชิงแต่ละประเภท พิจารณารูปแบบทำเลที่ตั้งว่ามีการกระจายตัว หรือกระจุกตัวอย่างไร ปัจจัยที่มีอิทธิพลมีอะไรบ้างทั้งด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ด้านรูปแบบโครงสร้างได้พิจารณาถึง จำนวนพนักงาน พื้นที่จอดรถ ขอบเขตการให้บริการ ในส่วนบทบาทหน้าที่ได้พิจารณาถึงขนาด จำนวน ประเภทของบริการ ความเป็นศูนย์กลาง จากนั้นได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของกิจกรรมการใช้ที่ดินรอบข้างของสถานบันเชิงว่าเป็นอย่างไ พิจารณาถึงผลกระทบของสถานบันเชิงที่เกิดขึ้นในเมืองเชียงใหม่ว่ามีผลกระทบอย่างไร ทั้งด้านบวก และลบ ปัญหาและอุปสรรคของการขยายตัวจากทั้งผู้ประกอบการ ผู้ใช้บริการ และผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง สุดท้ายได้ใช้ปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษาได้ มาช่วยในการวิเคราะห์ทิศทางการขยายตัวของสถานบันเชิง แนวโน้มทำเลที่ตั้งของการกระจายตัว หาพื้นที่ที่เหมาะสมที่สุด หรือเกิดผลเสียน้อยสุดต่อทุกฝ่าย ว่าธุรกิจสถานบันเชิงควรจะอยู่บริเวณใด

1.11 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์เชิงพื้นที่ของธุรกิจสถานบันเชิงในเขตเมืองเชียงใหม่ เพื่อศึกษาถึงทำเลที่ตั้ง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทำเลที่ตั้ง รูปแบบ โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ของสถานบันเชิง รวมทั้งการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของธุรกิจสถานบันเชิงกับกิจกรรมรอบข้าง และหาพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การจัดตั้งสถานบันเชิงนี้ มีลักษณะการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงประวัตติ การสำรวจภาคสนามและการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ของธุรกิจสถานบันเชิง รวมทั้ง

รูป 1.8 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ความสัมพันธ์กับกิจกรรมรอบข้าง และหาพื้นที่ที่เหมาะสม โดยการใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ และวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา

1.11.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาถึงพัฒนาการด้านทำเลที่ตั้ง ปัจจัยที่มีอิทธิพล โครงสร้าง และบทบาทหน้าที่ ประกอบด้วย ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิคือ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนามโดยใช้เครื่องอ่านพิกัดโลก (Global Positioning System) ระบุตำแหน่งสถานที่สำคัญ เช่น สถานบันเทิง กิจกรรมการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ สถานที่สำคัญในเขตเมืองเชียงใหม่และเก็บข้อมูลทั่วไปในการสำรวจภาคสนาม เพื่อใช้ในการวิเคราะห์พัฒนาการทำเลที่ตั้ง ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับทำเลที่ตั้งสถานบันเทิง ปัจจัยที่มีอิทธิพล โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ในอดีตถึงปัจจุบัน จากการสอบถามบุคคลในพื้นที่ ภาพถ่ายทางอากาศเมืองเชียงใหม่ ถ่ายวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2528 และภาพถ่ายทางอากาศวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2545 จากกรมแผนที่ทหาร ภาพดาวเทียม Landsat ปีพ.ศ. 2532 , 2540 , 2544 และ 2549 จากสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) ข้อมูลดาวเทียม IKONOS ปีพ.ศ. 2545 จากสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) และข้อมูลดาวเทียม SPOT ปีพ.ศ. 2548 จากสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

ข้อมูลทุติยภูมิ คือ ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าศึกษาจากหนังสือ วารสาร อินเทอร์เน็ต งานวิจัย หน่วยงาน และแหล่งข้อมูลต่างๆ ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของเทศบาลนครเชียงใหม่ จากศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (ภาคเหนือ) ได้แก่ ขอบเขตการปกครอง ถนน แม่น้ำ การใช้ที่ดิน ที่ตั้งสถานที่ท่องเที่ยว และฐานข้อมูลการใช้ที่ดินและอาคารเมืองเชียงใหม่ ปีพ.ศ. 2548 จากกรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสถานบันเทิงกับกิจกรรมการใช้ที่ดินรอบข้าง ข้อมูลปฐมภูมิ คือ ข้อมูลการใช้ที่ดินข้างเคียงของสถานบันเทิง จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม และข้อมูลจากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์จากผู้ประกอบการสถานบันเทิง ผู้บริโภค และผู้อาศัยข้างเคียง เกี่ยวกับผลกระทบจากทำเลที่ตั้งของสถานบันเทิง ข้อมูลทุติยภูมิ คือ ข้อมูลที่ค้นได้จากวารสาร งานวิจัย หนังสือ หน่วยงานต่าง ๆ เกี่ยวกับราคาที่ดิน และการใช้ที่ดินของเมืองเชียงใหม่

ข้อมูลที่ใช้สำหรับการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในการหาทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมในการจัดตั้งสถานบันเทิง โดยมีข้อมูลปฐมภูมิคือ ข้อมูลการใช้ที่ดินจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม และข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทำเลที่ตั้ง จากการเก็บแบบสอบถามและสัมภาษณ์ จาก

ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค และผู้อาศัยข้างเคียง ข้อมูลทุติยภูมิ คือ ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าหนังสือ งานวิจัย หน่วยงานต่าง เกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง ปัจจัยที่มีอิทธิพล โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ และข้อมูลเกี่ยวกับระบบภูมิสารสนเทศที่จะนำมาช่วยในการวิเคราะห์จากที่ได้กล่าวมา

1.11.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านพื้นที่ สำหรับใช้ในการวิเคราะห์คือ ข้อมูลสารสนเทศ ภูมิศาสตร์ ภาพถ่ายทางอากาศ ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม โดยใช้เครื่องอ่านพิกัดโลกเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งของสถานบันเทิง ร้านค้าประกอบการและกิจกรรมต่างๆ สถานที่สำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์จากผู้ประกอบการ ลูกค้า ผู้ใช้บริการ และประชาชนที่อยู่บริเวณย่านสถานบันเทิงในเขตเมืองเชียงใหม่ สำหรับผู้ประกอบการ ได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกทำเลที่ตั้ง พัฒนาการด้านทำเลที่ตั้ง ปัจจัยที่มีอิทธิพล ปัญหาในการขยายตัวของธุรกิจสถานบันเทิง ความสัมพันธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากธุรกิจสถานบันเทิง โดยในส่วนของผู้ประกอบการนั้น ได้มีการเก็บจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

อาบอบนวด เก็บจำนวนทั้งหมดที่เปิดบริการคือ 5 ชุด ไนท์คลับและดิสโก้เทค 10 ชุด คาราโอเกะและคาเฟ่ 10 ชุด บาร์และภัตตาคาร 20 ชุด และบาร์เบียร์ อาโกโก้ คาบาเร่ต์ เก็บจำนวน 10 ชุด

ในการเก็บข้อมูลผู้ให้บริการ ได้เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 60 ชุด เกี่ยวกับธุรกิจสถานบันเทิง ความพึงพอใจ ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเลือกใช้บริการ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากธุรกิจสถานบันเทิง รวมทั้งแนวทางในแก้ไขปัญหา โดยมีเก็บจำนวนกลุ่มตัวอย่างคือ ไนท์คลับและดิสโก้เทค 10 ชุด สถานอาบ อบ นวด 10 ชุด คาราโอเกะและคาเฟ่ 10 ชุด บาร์และภัตตาคาร 20 ชุด และบาร์เบียร์ อาโกโก้ และคาบาเร่ต์ 10 ชุด

ในการเก็บข้อมูลของผู้อยู่อาศัยใกล้เคียงได้เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง 60 ชุด เกี่ยวกับธุรกิจสถานบันเทิง ปัจจัยที่มีอิทธิพล ผลกระทบจากทำเลที่ตั้งของสถานบันเทิง แนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยมีการเก็บจำนวนกลุ่มตัวอย่างคือ ไนท์คลับและดิสโก้เทค 10 ชุด สถานอาบ อบ นวด 10 ชุด คาราโอเกะและคาเฟ่ 10 ชุด บาร์และภัตตาคาร 20 ชุด และบาร์เบียร์ อาโกโก้ และคาบาเร่ต์ 10 ชุด

ขั้นตอนสุดท้ายได้ใช้ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ ทั้งด้านปัจจัย ด้านความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ด้านผลกระทบ ปัญหาของทำเลที่ตั้ง ความพึงพอใจ มาช่วยในการวิเคราะห์หาทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมแก่การจัดตั้งสถานบันเทิง โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ช่วยในการวิเคราะห์ เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.11.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ เจ้าของผู้ประกอบการธุรกิจสถานบันเทิงในเขตเมืองเชียงใหม่ ลูกค้าผู้มาใช้บริการ และประชาชนที่อาศัยอยู่รอบข้างสถานบันเทิง โดยทำการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม และสัมภาษณ์ โดยในการสัมภาษณ์และเก็บแบบสอบถาม เป็นการสอบถามเกี่ยวกับพัฒนาการของทำเลที่ตั้งธุรกิจสถานบันเทิงในอดีต บทบาทหน้าที่ ผลกระทบของธุรกิจสถานบันเทิงต่อผู้ประกอบการ ลูกค้า และประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง ความสัมพันธ์กันของธุรกิจสถานบันเทิงกับกิจกรรมอื่น ๆ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดหรือหายไปของธุรกิจสถานบันเทิง ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ ต่อธุรกิจสถานบันเทิงเมืองเชียงใหม่ ความเหมาะสมของทำเลที่ตั้ง และความพึงพอใจของผู้บริโภค

1.11.4 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านพื้นที่ ได้แก่ การวิเคราะห์ตีความภาพถ่ายทางอากาศ ภาพดาวเทียม ข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม ราคาที่ดิน การใช้ที่ดิน ข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ วิเคราะห์ดูพัฒนาการของเมืองเชียงใหม่ ได้ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ช่วยในการวิเคราะห์ โดยการซ้อนทับกันของข้อมูล โดยพิจารณาในช่วงก่อนปีพ.ศ. 2533 ช่วงปี พ.ศ. 2533-2542 และปีพ.ศ. 2543-2552

ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทำเลที่ตั้ง ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ได้แก่ ถนน ราคาที่ดิน การใช้ที่ดิน ความหนาแน่นของประชากร ความเป็นศูนย์กลาง ระบบสาธารณูปโภค ที่ทำให้เกิดการขยายตัว หรือหดหายไปของสถานบันเทิงประเภทต่าง ๆ จากการวิเคราะห์จากข้อมูลเชิงพื้นที่ และข้อมูลเชิงพฤติกรรมจากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้าง มีการศึกษาถึงขอบเขตการให้บริการของธุรกิจสถานบันเทิงแต่ละประเภท จำนวนพนักงาน พื้นที่จอดรถ จากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและสัมภาษณ์ การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่โดยการเก็บข้อมูลจากการออกสนามเก็บข้อมูลทางด้านพื้นที่ แบบสอบถาม และสัมภาษณ์ถึง ขนาด จำนวน ประเภทของบริการ ความเป็นศูนย์กลาง การวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์กับราคาที่ดินและกิจกรรมการใช้ที่ดินรอบข้าง ได้ใช้ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลทางด้านพื้นที่เกี่ยวกับการใช้ที่ดิน ข้อมูลแบบสอบถามและสัมภาษณ์เกี่ยวกับผลกระทบของทำเลที่ตั้งสถานบันเทิง

ได้มีการแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 พื้นที่ คือ ธุรกิจสถานบันเทิงในเขตเมืองชั้นนอก กับ ธุรกิจสถานบันเทิงในเขตเมืองชั้นใน จากนั้นวิเคราะห์ทำเลที่ตั้งของธุรกิจสถานบันเทิง ว่าทำให้เกิดเป็นความสัมพันธ์กับกิจกรรมการใช้ที่ดินอื่น ๆ รอบข้างและราคาที่ดินอย่างไร

สำหรับการวิเคราะห์ทิศทางการขยายตัวของสถานบันเทิง ได้ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ช่วยในการคำนวณและหาแนวโน้มของการกระจายตัว ความเหมาะสมของทำเลที่ตั้ง ธุรกิจสถานบันเทิงในเขตเมืองเชียงใหม่ และหาพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การจัดตั้งย่านสถานบันเทิง โดยการใช้ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและสัมภาษณ์เกี่ยวกับ ผลกระทบ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทำเลที่ตั้งมาช่วยในการวิเคราะห์ ร่วมกับปัจจัยที่ได้กำหนดเอาไว้แล้ว ซึ่งได้ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาช่วยในการวิเคราะห์ โดยในการให้ให้คะแนนความเหมาะสมนี้ได้แบ่งการวิเคราะห์สถานบันเทิง 3 ประเภท คือ ในที่ลับและดิสโก้เทค คาราโอเกะและคาเฟ่ และบาร์และภัตตาคาร เหตุที่ไม่ได้วิเคราะห์สถานบันเทิงกลุ่มแรกที่เป็นโรงภาพยนตร์และโรงละครนั้น เพราะสถานบันเทิงกลุ่มนี้นั้น ไม่ได้สร้างปัญหาบกวน หรือไม่มีความเหมาะสมในด้านทำเลที่ตั้งมากนัก สำหรับกลุ่มที่สามคือ สถานอาบ อบ นวด เพราะธุรกิจประเภทนี้ไม่เปลี่ยนแปลงด้านทำเลที่ตั้งมาก และไม่ได้สร้างปัญหาบกวน หรือมีความไม่เหมาะสมด้านทำเลที่ตั้ง และกลุ่มสุดท้ายคือ บาร์ เบียร์ อะโกโก้ และคาบาเร่ต์ เพราะสถานบันเทิงกลุ่มนี้ไม่ได้สร้างปัญหา และมีทำเลที่ตั้งไม่เปลี่ยนแปลงมาก คือกระจุกตัวอยู่บริเวณเดิม โดยปัจจัยที่จะนำมาวิเคราะห์หาทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมของสถานบันเทิงได้แก่ การกันพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม จำนวนประชากร ประเภทการใช้ที่ดิน ปริมาณอาคารพาณิชย์กรรม และระยะห่างจากถนน โดยทั้ง 3 ประเภทปัจจัยที่ให้ค่าคะแนนเหมือนกัน ดังนี้

ประเภทการใช้ที่ดิน พื้นที่พาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก มีคะแนนความเหมาะสม 10 คะแนน พื้นที่ที่อยู่อาศัยปานกลางมีคะแนนความเหมาะสม 5 คะแนน และพื้นที่ที่อยู่อาศัยน้อยมีคะแนนความเหมาะสม 3 คะแนน

จำนวนประชากร โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนความเหมาะสมคือ ประชากรมาก มีคะแนนความเหมาะสม 10 คะแนน ประชากรปานกลางมีคะแนนความเหมาะสม 8 คะแนน และประชากรน้อยมีคะแนนความเหมาะสม 5 คะแนน และประชากรน้อยมากมีคะแนนความเหมาะสม 3 คะแนน

โดยสถานบันเทิง 3 ประเภทที่เหลือมีเกณฑ์ให้คะแนนต่างกันดังนี้

1) สถานบันเทิงประเภทในที่ลับและดิสโก้เทค

ระยะห่างจากถนน โดยระยะห่างจากถนนนี้จะบ่งบอกได้ถึงการเข้าถึงของสถานบันเทิง ซึ่งจะแบ่งออกเป็น ถนนเส้นหลัก และถนนเส้นรอง มีการทำแนวกันชน ให้ถนนเส้นหลัก 100 เมตร

และถนนเส้นรอง 50 เมตร มีเกณฑ์การให้คะแนนคือ ถนนเส้นหลักจะมีคะแนนความเหมาะสม 10 คะแนน และถนนเส้นรองมีคะแนนความเหมาะสม 3 คะแนน

ปริมาณอาคารพาณิชย์กรรม โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนความเหมาะสมคือ ตำบลที่มีปริมาณอาคารพาณิชย์กรรมมากมีคะแนนความเหมาะสม 5 คะแนน ปริมาณอาคารพาณิชย์กรรมปานกลางมีคะแนนความเหมาะสม 3 คะแนน ปริมาณอาคารพาณิชย์กรรมน้อยมีคะแนนความเหมาะสม 1 คะแนน

เขตย่านธุรกิจการค้ากลาง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนความเหมาะสมคือ เขตย่านธุรกิจการค้ากลางคือ ตำบลช้างม้อย ช้างคลาน ศรีภูมิ พระสิงห์ และวัดเกต มีค่าคะแนนความเหมาะสม 10 คะแนน และบริเวณที่อยู่รอบเขตธุรกิจการค้ากลางคือ ตำบล หายยา สุเทพ ช้างเผือก ป่าตัน ฟ้าฮ่าม หนองป่าครั่ง ท่าศาลา หนองหอย และป่าแดด มีค่าคะแนนความเหมาะสม 5 คะแนน

2) สถานบันเทิงประเภทคาราโอเกะและคาเฟ่

ระยะห่างจากถนน โดยระยะห่างจากถนนนี้จะบ่งบอกได้ถึงการเข้าถึงของสถานบันเทิง ซึ่งจะแบ่งออกเป็น ถนนเส้นหลัก และถนนเส้นรอง มีการทำแนวกันชน ให้ถนนเส้นหลัก 100 เมตร และถนนเส้นรอง 50 เมตร มีเกณฑ์การให้คะแนนคือ ถนนเส้นหลักจะมีคะแนนความเหมาะสม 10 คะแนน และถนนเส้นรองมีคะแนนความเหมาะสม 3 คะแนน

ปริมาณอาคารพาณิชย์กรรม โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนความเหมาะสมคือ ตำบลที่มีปริมาณอาคารพาณิชย์กรรมมากมีคะแนนความเหมาะสม 10 คะแนน ปริมาณอาคารพาณิชย์กรรมปานกลางมีคะแนนความเหมาะสม 8 คะแนน ปริมาณอาคารพาณิชย์กรรมน้อยมีคะแนนความเหมาะสม 5 คะแนน และปริมาณอาคารพาณิชย์กรรมน้อยมากมีคะแนนความเหมาะสม 3 คะแนน

เขตเมืองชั้นใน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนความเหมาะสมคือ เขตเมืองชั้นใน คือ เขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ และเขตเมืองชั้นนอกคือ นอกเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนคือ ในเขตเมืองชั้นใน 10 คะแนน และนอกเขตเมืองชั้นใน 5 คะแนน

3) สถานบันเทิงประเภทสุคทัยคือ บาร์และภัตตาคาร

ระยะห่างจากถนน โดยระยะห่างจากถนนนี้จะบ่งบอกได้ถึงการเข้าถึงของสถานบันเทิง ซึ่งจะแบ่งออกเป็น ถนนเส้นหลัก และถนนเส้นรอง มีการทำแนวกันชน ให้ถนนเส้นหลัก 100 เมตร และถนนเส้นรอง 50 เมตร มีเกณฑ์การให้คะแนนคือ ถนนเส้นหลักจะมีคะแนนความเหมาะสม 10 คะแนน และถนนเส้นรองมีคะแนนความเหมาะสม 5 คะแนน

เขตมหาวิทยาลัย โดยจะมีการให้คะแนนความเหมาะสมกับเขตตำบลที่มหาวิทยาลัยนี้ ตั้งอยู่ ให้ค่าคะแนน 10 คะแนน คือ ตำบลสุเทพ ตำบลช้างเผือก และตำบลหนองป่าครั่ง และเขตตำบลที่อยู่รอบข้างกับมหาวิทยาลัย 4 แห่งนี้คือ ตำบลป่าตัน ฟ้าฮ่าม ศรีภูมิ พระสิงห์ วัดเกต และท่าศาลา มีค่าคะแนนความเหมาะสม 5 คะแนน

การนำเสนอข้อมูลจะนำเสนอในรูปแบบของตาราง และแผนที่ ที่แสดงเป็นช่วงเวลา 3 ช่วงตามการศึกษา เพื่อจะสามารถอธิบายและแสดงผลออกมาได้มีความชัดเจน และเข้าใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้ก็จะนำมาวิเคราะห์หาผลและแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจสถานบันเทิงต่อไปในอนาคต

ผลการศึกษานำเสนอทั้งหมด 6 บท โดยบทที่ 2 คือ สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา
 บทที่ 3 คือ สถานบันเทิงในช่วงแรก: ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2533
 บทที่ 4 คือ สถานบันเทิงในช่วงที่สอง: ช่วงปี พ.ศ. 2533 – 2542
 บทที่ 5 คือ สถานบันเทิงในช่วงที่สาม: ช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2552
 บทที่ 6 คือ การวิเคราะห์ทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมต่อการจัดตั้งสถานบันเทิง
 และ บทที่ 7 คือ สรุปผลการศึกษา